

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI**

**TELEVİZYONDAKİ ŞİDDETİN ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ VE
TUTUMLARINA ETKİSİ HAKKINDA EBEVEYNLERİN
DÜŞÜNCE, DAVRANIŞ VE TUTUMLARI**

**Dr. BETÜL KARAKUŞ
UZMANLIK TEZİ**

İSTANBUL 2019

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI**

**TELEVİZYONDAKİ ŞİDDETİN ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ VE
TUTUMLARINA ETKİSİ HAKKINDA EBEVEYNLERİN
DÜŞÜNCE, DAVRANIŞ VE TUTUMLARI**

**Dr. BETÜL KARAKUŞ
UZMANLIK TEZİ**

Danışman: Prof. Dr. N. EMEL LÜLECİ

İSTANBUL 2019

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu çalışmayla elde edilmeyen bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Betül Karakuş

ÖNSÖZ

Halk sağlığı alanında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladığım andan itibaren beni her alanda destekleyen, anlayışını esirgemeyen başta anabilim dalı başkanımız Prof.Dr.Melda Karavuş olmak üzere, uzmanlık eğitimime katkıda bulunan hocalarım Prof. Dr. Dilşad Save'ye, Doç. Dr. Nilüfer Özaydın'a, Prof. Dr. Pınar Ay'a, Doç. Dr. Seyhan Hıdıroğlu'na, Prof. Dr. Sibel Sakarya'ya, Prof. Dr. Yaşar Keskin'e ve tez danışmanım Prof. Dr. N. Emel Lülecı'ye teşekkür ederim.

Asistanlığım sürecinde birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum araştırma görevlisi arkadaşlarıma,

Araştırmamı raporlama sürecinde manevi desteğini esirgemeyen arkadaşım Merve'ye,

Tüm hayatım boyunca yanımda olan ve her an desteklerini hissettiğim özverili anneme, babama ve kardeşlerime,

Sevgili eşim ve biricik oğluma teşekkür ederim.

Bu çalışmanın tüm çocukların ve ailelerinin sağlığını geliştirmeye katkı sağlaması dileğiyle...

Betül KARAKUŞ

İstanbul, 2019

ÖZET

Giriş ve Amaç: Televizyon en önemli kitle iletişim araçlarından biridir. En kolay erişilen ve en yaygın kullanılan araç olması nedeniyle, en etkili öğrenme yolu olarak da dikkat çekmektedir. Verdiği haberlerin, sundukları rol modellerinin, kazandırdıkları yaşantıların ve örnekledikleri değer yargılarının topluma etkisi tartışılmalıdır. Aynı iletiyi çok farklı bireye, çok sayıda ve farklı mesajlarla iletebilme yetisine sahiptir. Ayrıca, her bireyi farklı biçimlerde ve düzeylerde etkilemektedir. En çok etkilenen gruplar arasında çocuk ve gençler yer almaktadır. Çocukların günlük ortalama televizyon izleme süreleri hafta içi 3,5 saat, hafta sonu ise 4 saattir. Çocukların %77'si televizyon izleme eylemini aileleriyle birlikte gerçekleştirmektedir ve televizyondaki toplam sürenin %33,1'i şiddet içermektedir. Bireydeki şiddet davranışını etkileyen faktörler incelendiğinde; bireysel etkenler(biyolojik, psikolojik ve davranışsal), aile içi ilişkiler, çevre, eğitim ve medya göze çarpmaktadır. Bu nedenle çocuklarda televizyon izleme özelliklerinin belirlenmesi ve bu özelliklerle çocuklardaki şiddet davranışı arasındaki ilişkinin ayrıntılı olarak ele alınması konuya özel çözümlerin üretilmesi adına elzemdir. Bu çalışmanın amacı; çocuklar ve ailelerinde televizyon izleme özelliklerini belirlemek ve televizyondaki şiddetin çocukların davranış ve tutumlarına etkisi hakkında ebeveynlerin düşünce, davranış ve tutumlarını ortaya koymaktır.

Gereç ve Yöntem: Olgu bilim(Fenomenoloji) deseninde, niteliksel bir çalışmadır. Çalışma etik kurul onayı ve gerekli izinler alındıktan sonra, Nisan 2018-Ocak 2019 tarihleri arasında yapıldı. Çalışma, İstanbul'un Maltepe ilçesindeki iki ilkokulda 1-4. sınıfta okuyan 12 öğrenci ve anneleriyle gerçekleştirildi. Araştırmada birden fazla veri toplama tekniği kullanıldı (Triangülasyon). Çalışmaya katılan annelerle yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde derinlemesine görüşme (fenomenolojik) yapıldı. Tüm görüşmeler bire bir olarak sakin bir ortamda gerçekleştirilebildi. Bu annelerin çocuklarından yüz yüze görüşmeyle kısa bir soru formu eşliğinde veri toplandı. Bu formda çocukların TV izleme özellikleri ile ilgili sorular yer aldı. Annelere görüşme öncesinde aydınlatılmış onam formu imzalatıldı ve görüşmelerin tümü katılımcıların izni ile kayda alındı. Annelere ait ses kayıtları yazıya

çevrildi. İçerik analiziyle, kodlama ve sınıflama yapıp kategoriler ve temalar oluşturuldu. Katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntılar yoluyla yer verildi. Tema ve kategorilerin bahsedilme sıklığı bulundu, temaların alt boyutları arasındaki ilişkiler ortaya çıkarıldı. Son aşamada ise ortaya çıkmış olan kavramlar, temalar ve temalar arası ilişkiler araştırma konusu çerçevesinde karşılaştırıldı ve yorumlandı.

Bulgular: Annelerin yaşlarının ortancası 38,5'tur(min:32, max:47). Annelerin onu ev kadını, biri doktor, biri öğretmendir. Dördü üniversite/yüksekokul, dördü lise, ikisi ortaokul, biri ilkokul mezunudur. Çocukların cinsiyet dağılımı yarı yarıyadır. Çocukların yaşı 7-10 arasındadır. Araştırma verisinin kodlanması sonucunda elde edilen kategorilerin sınıflandırılmasıyla 6 tane tema oluşturulmuştur. Temaların bahsedilme frekansına göre sıralaması şu şekildedir;

1. Şiddet Farkındalığı (%26)
2. Çocuk ve TV/TV dışı ekran ilişkisiyle ilgili annelerin görüşleri (%23)
3. Şiddet içeren yayına karşı ebeveynin tutumu (%17)
4. Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annenin görüşleri (%15)
5. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi (%13)
6. Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin önerileri (%6)

Sonuç: Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin düşüncelerinin bir takım kavramlarla yakın ilişkili olduğu görülmüştür, bu kavramlar;

- Annelerin şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili gözlemleri
- Şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda çocuğun duruma tepkisi
- Çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleri hakkındaki düşünceleri
- Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriği
- Şiddet içeren yayını çocuğun izlemesiyle ilgili düşünceleri
- Annelerin şiddet içeren yayına karşı davranış ve tutumlarıdır.

Annelerin şiddet içeren yayına karşı davranış ve tutumlarının bazı kavramla kuvvetli ilişkili olduğu görülmüştür, bu kavramlar;

- Annelerin şiddet içeren yayının çocuğa etkisi hakkında düşünceleri
- Çocuğunun şiddet içeren yayına maruz kaldığı andaki tepkileri
- Annelerin çocuğun izlediği içeriği kontrol şekli
- Annelerin engel algısı

- Annelerin destek algısı şeklindedir.

Ailelere doğru düşünce, davranış ve tutumun kazandırılmasıyla ilgili eğitimler, bu konulara etki eden kavramlar çerçevesinde ele alınmalıdır. Müdahalelerin hemen hepsi çok yönlü yaklaşım gerektirmektedir. Yasalar, denetim kurumları, kanallar, eğitim kurumları, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, aileler ve çocukları hep birlikte ele alınmalıdır.

ANAHTAR KELİMELEER: Televizyon, şiddet, çocuk, ekran, medya

ABSTRACT

Background and aim: Television is one of the most important mass media. The effects of the news, the role models presented by television have been discussed on the society. It communicates many different messages to many different individuals. It also affects each individual in different forms and levels. The most affected groups are children and young people. Children watch television meanly 3,5 hours on weekdays and 4 hours on weekends. 77% of children watch television with their families and 33,1% of the total time on television has violence. Individual factors (biological, psychological and behavioral), family relations, environment, education and media are important to make violent behaviours. The subject of the study is; to determine the characteristics of watching television in children and their families; to reveal the thoughts, behaviors and attitudes of parents about the effects of violence on television in children's behaviors and attitudes.

Methods: The study is qualitative (Phenomenology) type. The study was conducted between April 2018 and January 2019 after the approval of the ethics committee and the permissions. The study was conducted in two primary schools in Maltepe district of Istanbul with 12 students and their mothers Triangulation technique was used in the study. In-depth interview (phenomenological) was performed with the mothers with a semi-structured interview form. All interviews were conducted in a formal environment. Data of children was collected with a face-to-face interview by a questionnaire. In this form, children were asked about the TV viewing features. Informed consent was taken from mothers prior to the interview and all interviews were recorded with the permission of them. Mothers' voice recordings were transcribed. Coding and classification were made and categories and themes were created with content analysis, The statements of the mothers were given through direct quotations. The frequency of mentioning themes and categories was found and the associations between the sub-dimensions of the themes were revealed. In the last stage, the concepts and categories were interpreted within the framework of the research topic.

Results: The median age of the mothers was 38,5 (min: 32, max: 47). Ten of the mothers are housewives, one is a doctor and one is a teacher. Four are university / college, four are high school, two are middle school, one is primary school graduate. The gender distribution of children is half-half. The age of the children is between 7-10. 6 themes were created by the classification of the categories obtained as a result of coding the research data. The order of the themes according to the frequency of mention is as follows;

1. Violence Awareness (26%)
2. Opinions of mothers about the child and TV / TV screen association (23%)
3. Parent's attitude towards screen violence (17%)
4. Mother's views on the content of the TV / TV screen that the child is watching (15%)
5. Influence of screen violence on children (13%)
6. Recommendations of mothers to prevent the effects of screen violence on children (6%)

Conclusion: The thoughts of mothers about the effect of screen violence on the child were closely associated with these concepts;

- Mothers' observations on the effect of screen violence on the child
- Children's reactions at the moment of screen violence
- Mother's thoughts about the causes of violent behavior among children.
- Content of the screen
- Mother's thoughts about watching violent broadcast for children
- Behaviors and attitudes of mothers to screen violence

It has been observed that mothers' attitudes and behaviors to screen violence are strongly associated these concepts;

- Mothers' thoughts about the effect of screen violence on the child
- Children's reactions at the moment of screen violence
- Mothers' control way about the content of the screen
- Mothers obstacle perception
- Mothers' perception of support.

Trainings on gaining the right thoughts, behavior and attitudes towards families should be considered within the framework of the concepts that affect these issues.

Almost all interventions require a multifaceted approach. Laws, supervisory committees, channels, educational institutions, municipalities, non-governmental organizations, families and children should be considered together.

KEYWORDS: Television, violence, children, screen, media

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xiii
TABLolar.....	xiv
ŞEKİLLER	xv
1. GİRİŞ VE AMAÇ	16
2. GENEL BİLGİLER.....	18
2.1. Şiddet ve Tipolojisi.....	18
2.2. Şiddeti ve şiddetin etkisini ölçme	20
2.3. Şiddetle İlgili Mevcut Bilgiler	21
2.3.1. Şiddete Bağlı Mortalite ve Morbidite	21
2.3.2. Şiddetin Kökleri.....	23
2.4. Televizyondaki Şiddet ve Çocuk	25
2.4.1. Televizyondaki Şiddet	25
2.4.2. Televizyondaki Şiddetin Çocuk Üzerinde Etkisi.....	25
2.5. Televizyondaki Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkilerine Yönelik Önlemler	27
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Tipi.....	29
3.2. Araştırmanın Yeri	29

3.3. Araştırmanın Zamanı	29
3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi.....	30
3.5. Araştırmaya Alınan Kişilerin Özellikleri.....	30
3.6. Araştırmanın Veri Toplama Gereçleri	31
3.6.1. Ebeveyne Uygulanan Yarı Yapılandırılmış Soru Formu	32
3.6.2. Çocuklara Yönelik Kısa Soru Formu	34
3.7. Veri Toplama Yöntemi	35
3.8. Araştırma Verisinin Değerlendirilmesi.....	36
3.9. Etik Kurul Onayı ve İzin.....	36
4. BULGULAR.....	37
4.1. Araştırmaya katılanların özellikleri	37
4.2. Oluşturulan kategoriler ve temalar	38
4.3. Tema 1: Çocuk ve TV/TV dışı ekran ilişkisiyle ilgili annelerin görüşleri	40
4.3.1. Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme özellikleri	40
4.3.2.Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme sebebi	43
4.3.3.Çocuğu TV/TV dışı ekrandan uzak tutan faktörler	43
4.3.4. TV/TV dışı ekranla ilgili kurallar	45
4.4. Tema 2: Çocuğun izlediği/maruz kaldığı içerikler	47
4.4.1. Çocuğun TV/TV dışı ekranda ne izlediği/neye maruz kaldığı	48
4.4.2.Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annenin düşünceleri	50
4.4.3. Anneye göre çocuğun izlediği içeriği tercih sebebi.....	52
4.5. Tema 3: Şiddet farkındalığı	55
4.5.1. Annenin şiddetten ne anladığı	55
4.5.2. Anneye göre çocuğun şiddetten ne anladığı	56

4.5.3. Anneye göre çocuğun şahit olduğu/maruz kaldığı şiddet.....	57
4.5.4. Şiddet içeren yayını çocuğun izlemesiyle ilgili ebeveynlerin düşünceleri	58
4.5.5. Çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleriyle ilgili annenin düşüncesi	59
4.5.6. Anneye göre çocuğun problem çözme şekli	61
4.6. Tema 4: Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi	62
4.6.1. Şiddet içeren yayının çocuğa etkisiyle ilgili annelerin düşünceleri	63
4.6.2. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin gözlemleri	64
4.6.3. Şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda çocuğun duruma tepkisi ile ilgili annelerin değerlendirmeleri	67
4.7. Tema 5: Şiddet içeren yayına karşı ebeveynin tutumu	68
4.7.1. Çocuğun izlediği içeriği ebeveynlerin kontrol şekli	69
4.7.2. Şiddet içeren yayına karşı ebeveynlerin tutumu	70
4.7.3. Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin destek algısı	71
4.7.4. Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin engel algısı	72
4.8. Tema 6: Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin önerileri	76
4.8.1. Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin yetkililerle ilgili önerileri	76
4.8.2. Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin ailelerle ilgili önerileri	78
5. TARTIŞMA	80
5.3. Sınırlılıklar	88
5.4. Güçlü yanları	88
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	90

7. KAYNAKLAR.....	94
8. EKLER	98
8.1.Ek 1. Ebeveynler için Yarı Yapılandırılmış Soru Formu	98
8.2. EK 2. Çocuklara Yönelik Soru Formu	101
8.3. Ek 3:Aydınlatılmış Onam Formu	102
8.4. Ek 4. Etik Kurul Raporu	105
8.5. Ek 5. Tez intihal raporu	106

KISALTMALAR

WRVH: World Report on Violence and Health

DALY: Engelliliğe Ayarlanmış Yaşam Yılı

YLL: Erken lm sebebiyle kaybedilen yaşam yılı

TV: Televizyon

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

RTÜK: Radyo ve Televizyon st Kurulu

TABLÖLAR

Tablo 1. Şiddetle ilgili veri tipleri ve potansiyel veri kaynakları	20
Tablo 2.Araştırmanın Zaman Çizelgesi.....	30
Tablo 3.Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşme yerleri ve süreleri	35
Tablo 4.Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	37
Tablo 5. Kodlama sonucunda oluşan kategoriler ve temalar	38
Tablo 6.Tema 1'i oluşturan kategoriler ve sıklıkları.....	40
Tablo 7.Annelere göre çocuğun izlediği/maruz kaldığı ekran ile süresi ve çocuğun bildirdiği TV izleme süresi	41
Tablo 8. TV'yle ilgili annelerin bahsettiği kurallarla çocukların bildirdiği kuralların karşılaştırılması	46
Tablo 9.Tema 2'yi oluşturan kategoriler ve sıklıkları.....	47
Tablo 10. Anneler tarafından belirtilen çocuğun izlediği/maruz kaldığı TV/TV dışı program türleri	48
Tablo 11. Çocuğun izlediği/maruz kaldığı programlarda yer alan şiddet türleri: Anneler tarafından bahsedilenle çocuğun bildirdiğinin karşılaştırılması	49
Tablo 12. Çocuğun izlediği içeriği tercih sebebi: Anne ve çocuğun karşılaştırılması.....	53
Tablo 13. Tema 3'ü oluşturan kategoriler ve sıklıkları.....	55
Tablo 14. Tema 4'ü oluşturan kategoriler ve sıklıkları	62
Tablo 15. Tema 5'i oluşturan kategoriler ve sıklıkları.....	68
Tablo 16. Tema 6'yı oluşturan kategoriler ve sıklıkları.....	76

ŞEKİLLER

Şekil 1.Şiddetin Tipolojisi (WRVH, 2002)	19
Şekil 2. Ebeveynlerin düşünce, davranış ve tutumlarıyla ilişkili kavramlar	87

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Çocuk hakları; çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kurallarıyla korunan yararlarıdır(1). Birleşmiş milletler çocuk hakları sözleşmesinde kitle iletişim araçları ve çocuk hakları düşünüldüğünde iki şey öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki “Taraflar devletler kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.”, ikincisi ise; “Taraflar devletler çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.”dir(2). Kitle iletişim araçlarını genel olarak yazılı (kitap, dergi, gazete) ve görsel/işitsel (televizyon, radyo, internet) olarak sınıflandırabiliriz. Televizyon; hayatımızda tuttuğu yer ve hareketli görselliği de içermesi nedeniyle en önemli kitle iletişim araçlarından biridir(3). En kolay erişilen ve en yaygın kullanılan araç olması nedeniyle, en etkili öğrenme yolu olarak da dikkat çekmektedir. İyi bir sosyalleşme aracı olmasının yanı sıra diğer sosyalleşme araçlarını (aile, eğitim, arkadaş grupları) zayıflatma özelliği de göz önünde bulundurulması gereken özelliğidir. Verdiği haberlerin, sundukları rol modellerinin, kazandırdıkları yaşantıların ve örnekledikleri değer yargılarının topluma etkisi tartışılmıştır(4-7).

Televizyon; toplumun davranış kalıplarını, değerlerini ve düşünce tarzlarını bireylere kazandırır ve öğrenilenlerin içselleştirilmesine yardımcı olur. Aynı iletiyi çok farklı bireye, çok sayıda ve farklı mesajlarla iletebilme yetisine sahiptir. Ayrıca, her bireyi farklı biçimlerde ve düzeylerde etkilemektedir. En çok etkilenen gruplar arasında çocuk ve gençler yer almaktadır(8).

Çocukluk ve gençlik; bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal değişikliklerin çok yoğun ve hızlı yaşandığı dönemlerdir. Televizyondan aktarılabilecek bilgi ve görüntülerin, bu evrelerin gelişim özelliklerine uygun olarak planlanması gerekmektedir. Öğrenmede temel kavramlardan biri olan model alma; davranış, tutum ve değerler açısından anlamlı insan figürlerinin model olarak alınıp taklit edilmeye çalışılması anlamına gelir(9). Bireyler model almayla, sorun çözme yolu olarak şiddeti

öğrenebilmekte ve bu tür davranışların sonuçlarına karşı duyarsızlaşma yoluyla da saldırganlığa eğilimli hale gelebilmektedir. Televizyondaki saldırgan karakterlerle özdeşlik kurma ve televizyon şiddetine ilişkin gerçeklik algısı sonraki şiddet davranışlarını belirleyebilmektedir. Ayrıca bireylerin televizyon izleme süreleri arttıkça şiddet davranışı da artmaktadır(10, 11).

Türkiye’de çocukların %92,6’sı her gün televizyon izlemektedir(12). Çocukların günlük ortalama televizyon izleme süreleri hafta içi 3,5 saat, hafta sonu ise 4 saattir. Çocukların %77’si televizyon izleme eylemini aileleriyle birlikte gerçekleştirmektedir(13). Öğrencilerin televizyonda en çok rahatsız oldukları konular ise reklamların sıklığı/uzunluğu ve cinsel ya da şiddet içeriklerinin fazla olmasıdır. Buna karşın televizyondaki toplam sürenin %33,1’i şiddet içermektedir(14). Fiziksel şiddet %13,8, sözel şiddet %10,9, psikolojik şiddet %8,4’lük kısmını oluşturmaktadır(14).

Şiddet davranışını etkileyen faktörler incelendiğinde; bireysel etkenler(biyolojik, psikolojik ve davranışsal), aile içi ilişkiler, çevre, eğitim ve medya göze çarpmaktadır.

Çocuğun şiddet davranışına katkısı olan faktörleri inceleyen bir çalışmada, çocuğun şiddete maruziyeti, ebeveyninin kontrolü ve televizyon izleme alışkanlıkları ile şiddet davranışı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur(10, 11). Bir başka çalışmada da, ekrandaki şiddetin çocuklarda zorbalığı artırdığı ortaya çıkmıştır(15).

Bu nedenle çocuklarda televizyon izleme özelliklerinin belirlenmesi ve bu özelliklerle çocuklardaki şiddet davranışı arasındaki ilişkinin ayrıntılı olarak ele alınması konuya özel çözümlerin üretilmesi adına elzemdir. Bu çalışmanın amacı; çocuklar ve ailelerinde televizyon izleme özelliklerini belirlemek ve televizyondaki şiddetin çocukların davranış ve tutumlarına etkisi hakkında ebeveynlerin düşünce, davranış ve tutumlarını ortaya koymaktır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Şiddet ve Tipolojisi

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde kendine, bir başka kişiye, grup ya da topluluğa uygulanması sonucunda maruz kalanlarda yaralanmaya, ölüme, psikolojik zarara, gelişiminin kötü etkilenmesine veya mahrumiyete yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır(8).

WHO’nun şiddet ve sağlık raporu (WRVH), şiddetin meydana geldiği durumları ve şiddet türleri arasındaki etkileşimleri anlamada yararlı bir şiddet tipolojisi sunmaktadır. Bu rapora göre şiddet dört şekilde meydana gelebilir;

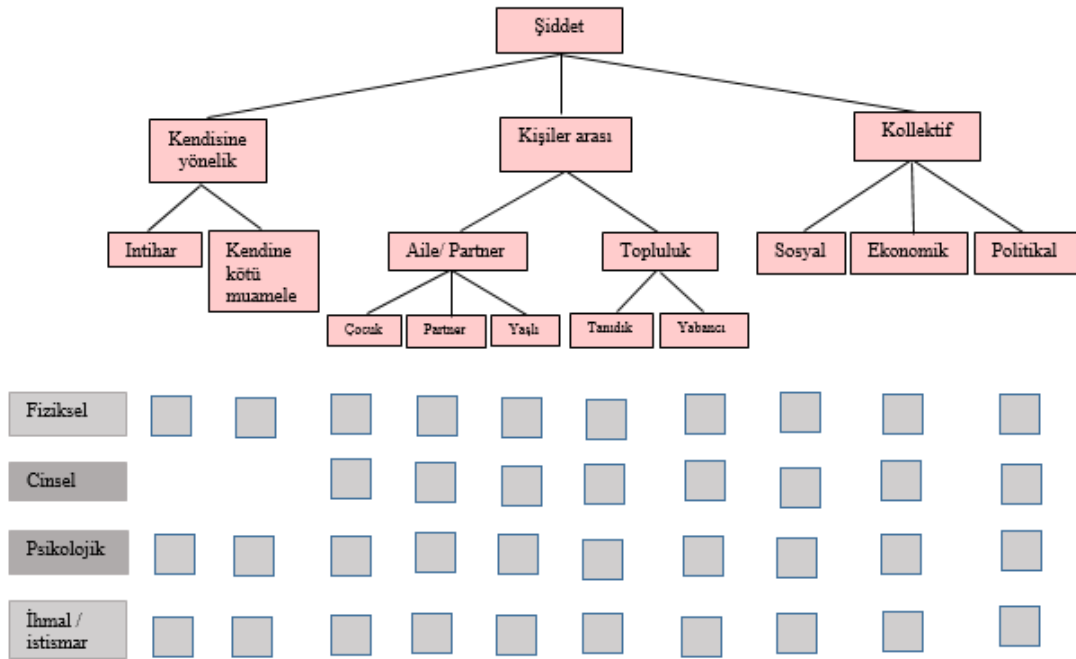
1. Fiziksel şiddet
2. Cinsel şiddet
3. Psikolojik şiddet
4. Mahrum bırakarak/ihmal ederek şiddet

Ayrıca şiddetin genel tanımını mağdur-failin ilişkisine göre üç alt tipe böler;

1. **Bireyin kendisine yönelik şiddet:** Failin ve mağdurun aynı kişi olması durumundaki şiddettir. Kendi kendine kötü muamele ve intihar olmak üzere ikiye ayrılır.
2. **Kişilerarası şiddet:** Bireyler arasındaki şiddettir. Aile / partner ve topluluk şiddeti şeklinde iki alt gruba ayrılır. Aile / partner alt grubu kendi içinde üç gruba ayrılırken (çocuk, partner, yaşlı), topluluk alt grubu kendi içinde ikiye ayrılır (tanıdık, yabancı). Genç şiddeti, rastgele şiddet eylemleri, yabancı biri tarafından tecavüze ya da cinsel saldırıya uğramak ve mülkiyete yönelik şiddet gibi şiddet türleri topluluk şiddetine girer.
3. **Kollektif (toplu) şiddet:** Sosyal, politik ve ekonomik şiddet olmak üzere üç alt gruba ayrılır. Kollektif şiddet, daha geniş birey grupları ya da devletler tarafından işlenen olası şiddet nedenlerini tanımlamak için kullanılır. Organize gruplar tarafından işlenen nefret suçları, terör olayları ve mafya şiddeti

kollektif şiddete örnek olarak verilebilir. Politik şiddet, savaşları ve ilgili şiddetli çatışmaları, devlet şiddetini büyük gruplar tarafından gerçekleştirilen benzer eylemleri içerir. Ekonomik şiddet, geniş grupların ekonomik kazanç sağlamaya yönelik saldırılarını içerir. Ekonomik şiddete; temel hizmetlere ulaşmadan mahrum bırakma ve ekonomik bölünme yaratma gibi ekonomik faaliyetleri aksatmak amacıyla gerçekleştirilen saldırılar örnek olarak verilebilir. Açıkçası, büyük gruplar tarafından işlenen eylemler birden fazla nedene sahip olabilir(8).

WRVH, şiddetten kimin ve nasıl etkilendiğini şiddetin tipolojisi şemasında Şekil 1 sunmaktadır(8).

Şekil 1.Şiddetin Tipolojisi (WRVH, 2002)

2.2. Şiddeti ve şiddetin etkisini ölçme

Şiddet sorununu incelerken farklı amaçlar için farklı veriye ihtiyacımız olabilmektedir. Amaçlar;

- Şiddetin büyüklüğü ve etkisini tanımlamak,
- Hangi faktörlerin şiddet mağduru ya da faili olmak için riski artırdığını anlamak,
- Şiddeti önleme programlarının etkisinin nasıl olduğu hakkında bilgi sahibi olmak şeklinde belirlenebilir.

Tablo 1'de şiddetle ilgili bazı veri kaynakları gösterilmiştir(8).

Tablo 1. Şiddetle ilgili veri tipleri ve potansiyel veri kaynakları

Veri tipi	Veri Kaynakları	Toplanan bilgi örnekleri
Mortalite	Ölüm raporları, yaşamsal bulgu kayıtları,	Ölen kişinin özellikleri, ölüm nedeni, yeri, zamanı, ölüm şekli
Morbidite ve Diğer Sağlık Verileri	Hastane, klinik veya diğer tıbbi kayıtlar	Hastalıklar, yaralanmalar, fiziksel, zihinsel ya da üreme sağlığı ile ilgili bilgiler
Kişi bildirimleri	Anketler, özel çalışmalar, odak grup çalışmaları, medya	Tutumlar, inançlar, davranışlar, kültürel uygulamalar, mağdur ve fail olma durumu, evde veya toplulukta şiddete maruz kalma
Topluluk	Nüfus kayıtları, yerel yönetim kayıtları, diğer kurumsal kayıtlar	Nüfus sayımı ve yoğunluğu, gelir ve eğitim seviyeleri, işsizlik oranları, boşanma oranları
Suç	Polis kayıtları, adli kayıtlar, suç laboratuvarları	Suç türü, suçlunun özellikleri, mağdur ile suçlunun ilişkisi, olay koşulları

Ekonomik	Program, kurumsal veya ajans kayıtları	Sağlık, konut veya sosyal hizmetler ile ilgili harcamalar, şiddete bağlı yaralanmaların tedavisinde kullanılan masraflar, hizmetlerin kullanımı
Kanun/Yasama	Hükümet veya yasama kayıtları	Kanunlar, kurumsal politika ve uygulamalar

Şiddetle ilgili değerlendirme yapmadan önce verinin kaynağı, uygunluğu ve kalitesi mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Bölgelere göre şiddet tipleri ve şiddet nedenlerinin değişkenliğini göz önünde bulundurduğumuzda, her ne kadar ölüm raporları, tıbbi ve polis kayıtları gibi veri kaynakları mevcut olsa da, risk gruplarını belirlemede ve etkin önlem almada bize yardımcı olabilecek kaynaklar özel çalışmalar ve odak grup çalışmalarıdır. Tutumlar, inançlar, davranışlar, kültürel uygulamalar, mağdur ve fail olma durumu, evde veya toplulukta şiddete maruz kalma durumu gibi ayrıntılı bilgiler bu tip çalışmalarla elde edilebilir.

2.3. Şiddetle İlgili Mevcut Bilgiler

Halk sağlığı yaklaşımı açısından ilk aşamada yapılması gereken şiddet probleminin büyüklüğü ve etkisini tanımlamaktır.

2.3.1. Şiddete Bağlı Mortalite ve Morbidite

Dünya genelinde şiddet olaylarına bağlı ölümlerin büyük çoğunluğu düşük-orta gelirli , % 10'undan daha azı yüksek gelirli ülkelerde meydana gelmektedir. Ayrıca

şiddet olaylarına bağlı ölümlerin neredeyse yarısı intihar, üçte biri cinayet, beşte biri savaşa ilgidir(8). Yaşa ve cinsiyete göre baktığımızda; tüm cinayetlerin % 77'sini erkekler oluşturmaktadır ve 15-29 yaş grubu erkeklerde cinayet hızı en yüksektir, sıralamayı 30-44 yaş erkekler takip etmektedir. Tüm dünyada intiharların % 60'ını yine erkekler gerçekleştirmiştir ve 60 yaş ve üzeri yaş grubu erkeklerde intihar hızı en yüksektir. Genel olarak intihar hızı erkeklerde kadınların yaklaşık 2 katıdır(8). 2-17 yaş arası 1 milyon çocuk(her iki çocuktan biri) fiziksel, cinsel veya duygusal şiddete maruz kalmıştır veya ihmal edilmiştir(16). Şiddet, 10-19 yaş arası erkeklerde, ölüm nedenleri arasında 2. sıradadır(16). Yaşamları boyunca, 5 çocuktan 1'inden fazlası fiziksel istismar yaşamışken, 3 çocuktan 1'inden fazlası duygusal istismar yaşamıştır(16). Kızların yaklaşık % 18'i ve erkeklerin % 8'i cinsel istismara uğramıştır(16).

Türkiye geneli verisine baktığımızda da cinsiyetler arasında fark vardır. Şiddet, *Erken Ölüm Sebebiyle Kaybedilen Yaşam Yılı*(YLL) sıralamasında kadınlarda ilk 20 sebep arasında yer almazken erkeklerde 12. sırada yer almaktadır(17). Cinsiyete göre bakıldığında, toplam intihar hızı erkeklerde kadınların 3 katından daha fazladır(18). Erkeklerde intihar hızı iki ayrı yaş gruplarında pik yapmıştır, bunlar sırasıyla 20-29 yaş ve 60-65 yaş gruplarıdır(18). Kadınlarda ise intihar hızının pik yaptığı yaş grubu 15-19 yaştır(18). “Kendine zarar verme”, *Engelliliğe Ayarlanmış Yaşam Yılı*(DALY)’da Grup 3’te ilk 3 sırada yer almaktadır(19). “Kendine zarar verme”nin toplam DALY içindeki yüzdesi %1,1’dir(19).

Şiddete bağlı mortalite verileri, buz dağının görünen kısmı olması nedeniyle şiddetin gerçek etkisi ve büyüklüğünü göstermede çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Ölümle sonuçlanmayan şiddet verisi ise değişik gruplarda yapılan özel araştırmalardan ve çalışmalardan elde edilmektedir.

Türkiye’de fiziksel veya cinsel şiddet sonrası her 5 kadından 2’si tedavi gerektirecek kadar yaralanmaktadır(20) ve şiddet yaşamış her 3 kadından biri yaşamının her hangi bir döneminde hayatına son vermeyi düşünmüştür(20). Annenin fiziksel veya cinsel şiddet yaşama durumuna göre 6-14 yaşlar arası çocuklarında görülen bazı davranış sorunlarının(kabus görme, yatağını ıslatma, çekingen/içine kapanık olma, anneye/diğer çocuklara karşı saldırgan olma, hırçınlaşarak ağlama) sıklığı görmeyenlere göre 1,5 kat kadar daha yüksektir(20). Dikkat edilmesi gereken

nokta, bu çalışmalarda elde edilen bilginin çoğu zaman kişisel bildiri şeklinde olmasıdır. Buna karşın birçok vakanın ise rapor edilemediği bilinmektedir.

2.3.2. Şiddetin Kökleri

Bireyin başkasına karşı gösterdiği şiddetin nedenini ya da bazı topluluklarda şiddet sıklığının daha fazla olmasının nedenini tek bir faktör açıklayamaz. Şiddet; bireysel, kişilerarası ilişki, sosyal, kültürel ve çevresel faktörlerin etkileşiminin sonucudur. Halk sağlığı yaklaşımı açısından şiddeti önlemede en önemli adım, bu ilişkilerin nasıl olduğunu açıklamaktan geçer(8). Şiddetin kökleri bir Ekolojik Modelle açıklanmaktadır(8). Bu modelde aşağıdaki etmenler birlikte değerlendirilir.

Bireysel

İlk aşamada amaç, bireyin davranışını oluşturan biyolojik ve kişisel geçmişi ortaya çıkarmaktır. Biyolojik ve demografik faktörlere ek olarak; dürtüsellik, düşük eğitim düzeyi, madde kullanımı, saldırganlık ve istismar öyküsü gibi faktörler de dikkate alınmaktadır. Diğer bir deyişle bu aşamada, bireyin “kurban” ya da “şiddeti uygulayan” kişi olma olasılığını artıran kişisel özelliklere odaklanılır(8).

Kişilerarası ilişki

İkinci aşamada, yakın sosyal ilişkilerin (akran, yakın arkadaş, aile vb.), bireyin “kurban” ya da “şiddeti uygulayan” kişi olma olasılığını nasıl artırdığı incelenir. Örneğin; partner şiddeti ya da çocuğa yönelik kötü muamele vakalarında, şiddeti uygulayan kişiyle her gün bir araya gelme veya aynı evi paylaşıyor olma durumu şiddetle karşılaşma ihtimalini artırabilir. Bireyler sürekliliği olan ilişki içinde bir araya geldikleri için, bu gibi durumlarda, mağdur fail tarafından defalarca istismar edilecektir. Kişiler arası şiddette, özellikle gençlerin arkadaşları tarafından teşvik edildiği ve onaylandığı zaman olumsuz davranışlarda bulunma olasılıklarının daha yüksek olduğu gösterilmiştir(21).

Topluluk

Bu basamakta sosyal ilişkilerin yerleştiği topluluk(okul, çalışma ortamı, komşuluklar gibi) şartları incelenir. Bu ortamların kurban veya şiddeti uygulayan kişi olma durumuyla ilgili özelliklerini belirlemeye çalışır. Konut hareketliliğinin fazla olması, heterojenlik (toplulukları birbirine bağlayan sosyal bağların az olduğu çok çeşitli nüfus) ve yüksek nüfus yoğunluğu, bu özelliklerin tüm örnekleridir ve her biri şiddet ile ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde; işsizlik, sosyal izolasyon, yoksulluk, fiziksel engellilik ya da az sayıda kurumsal desteğin bulunduğu topluluklarda şiddet daha fazla görülür(8).

Toplumsal

Son aşamada, şiddet olaylarını etkileyen daha geniş çapta toplumsal özellikler incelenir. Burada, şiddeti kabul edilebilir bir iklim oluşturan faktörler, şiddete karşı önlemleri olumsuz etkileyen faktörler ve toplumun farklı kesimleri arasındaki ayrılıkları ya da farklı gruplar/ülkeler arasındaki gerilimleri yaratan ve devam ettirenler kastedilmektedir(8).

- Çatışmaları çözmek için şiddeti kabul edilebilir bir yol olarak destekleyen kültürel normlar
- İntiharı önlenebilir bir şiddet eylemi yerine, bireysel seçim meselesi olarak gören tutumlar
- Ebeveyn haklarına öncelik verip bu hakları çocuk refahının üstünde tutan normlar
- Kadın ve çocuk üzerinde erkek egemenliğini sağlayan normlar
- Vatandaşlara karşı polis tarafından aşırı güç kullanımını destekleyen normlar
- Siyasi çatışmayı destekleyen normlar(8)

Geniş çaplı toplumsal faktörler; sağlık, eğitim ve ekonomik/sosyal politikaları (gruplar arasındaki ekonomik/sosyal eşitsizliği koruyan) da içerir(8).

2.4. Televizyondaki Şiddet ve Çocuk

2.4.1. Televizyondaki Şiddet

Çocukların ekranda yer alan şiddetle karşı karşıya kalması bilgisayar, video oyunları, dokunmatik ekranlı cihazlar gibi çeşitli platformlarda gerçekleşse de; ilkökul çağındaki çocuklarda televizyon(TV), halen ilk, en sık ve en yaygın karşılaşılan ekran olma özeliğini korumaktadır(12, 22). İlkokul çağındaki çocuklarda en çok izlenen program beklenildiği üzere çizgi filmidir(12). Çocuk kanallarında yer alan çizgi filmlerin yaklaşık %70’inde fiziksel, sözel ve ruhsal şiddet unsurlarından en az biri yer almaktadır(23). Oysa aileler çoğu zaman çocuk kanallarını güvenli olarak algılamakta, çocukları çizgi film seyrederken onlar da diğer işlerinin halletmeye çalıştıklarını dile getirmektedir(6).

Ebeveynler, program seçimi konusunda dikkatli davrandıklarını belirtmiş ve kendileriyle beraber çocuğunun TV izlemesinde çocuk için sakıncalı bir durum görmediklerinden bahsetmişlerdir(6). Oysa TV’de en çok izlenen zamanlarda, ana haberlerden başlayarak, neredeyse izleyen tüm programlarda toplam sürenin 3’te birini şiddet içerikli görüntü oluşturmaktadır(14). Çocukların aileleriyle beraber televizyon izleme sıklığının %77(13) olduğunu göz önünde bulundurarak “TV’deki Şiddet ve Çocuk” kavramını değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olabilir.

2.4.2. Televizyondaki Şiddetin Çocuk Üzerinde Etkisi

Sosyal Öğrenme Teorisine göre birey etrafındaki davranış biçimlerini gözlemleyerek öğrenir. Öğrenmenin içselleştirilmesi, davranışın pekiştirilmesine yani tekrarlanmasına bağlı olarak gelişmektedir. Gözlemsel öğrenme, aile ve akranlarla değişime oldukça dirençli davranışsal senaryolar ve sosyal bilişleri oluşturma şartıyla etkileşir. Bir çocuğun, olumlu ya da olumsuz davranışı taklit ederek desteklemesi, bu

davranışın devam etme ihtimalini kuvvetlendirir(24). Benzer şekilde, çocuğun gözlemlediği gerçek hayat veya medya gibi şeylerden edindiği bilgi şemaları ve normatif bilişler, çocuk için değerli olan sonuçlara ulaştırırsa değişime daha dirençli olur ve daha sıkı kodlanır(25).

Kişinin kendisi farkında olmasa da bir olay ya da nesneyle karşılaşma ilişkili kavramların, fikirlerin ve duyguların insan zihninde etkinleşmesini sağlayabilir(26). Örneğin visual alanda sadece bir silahın oluşması saldırgan düşünce ve davranışlarda artışı sağlayabilir(27). İnsanların kavga ettiğini görmek, kavga veya başka saldırgan düşüncelerle ilgili davranış için senaryoları etkinleştirir. Şiddet içeren bir sahneyle önceden bağı kurulmuş olan herhangi bir biliş, davranış ya da duygu şiddet sahnesi gözlemlendiği anda milisaniyeler içinde etkinleştirilecektir(27).

Çocuklarda şiddete şahit olmaya bağlı saldırgan davranışlarda artış iki koldan olabilmektedir; birincisi ani ve geçici olan kısa dönem etkileri ve ikincisi gecikmeli ve kalıcı olan uzun dönem etkileri(28).

Çocukların saldırgan davranışlarındaki uzun dönemli artışların sebebi çoğu zaman saldırganlığı destekleyen biliş ve saldırganlık duygularını teşvik eden şiddete şahit olma yoluyla öğrenme olarak kabul edilmektedir. Bu gözlemsel öğrenme genellikle şiddetin tekrar tekrar gözlemlenmesini gerektirir. Şiddete karşı aşamalı ve bilinçaltı bir süreç meydana gelir(29). Şiddet sahnelerine karşı zamanla desenzitizasyon gelişir; çocuğa ilk başta olağandışı gelebilen davranışlar tekrarlanan sunumlardan sonra daha normatif görünmeye başlayacaktır(30). Böylelikle çocuk saldırgan eylemleri yapma ve planlama konusunda daha soğukkanlı bir tavır sergileyebilir.

Medyadaki şiddetin uzun dönem etkilerine bakıldığında, beklenildiği üzere çocuklarda yetişkinlere göre anlamlı olarak daha yüksektir(28). Bu durumun sebebi, hem gözlemsel öğrenmenin hem de desenzitizasyonun kolaylıkla değişebilen zihne sahip olan gözlemcilerle bağı olmasıdır.

Şiddetin gözlenmesinden sonra çocukların saldırgan davranışlarındaki kısa süreli artışlar ise, üç psikolojik süreçten kaynaklanmaktadır;

1.Hali hazırda var olan saldırgan davranışsal senaryoların, saldırgan bilişlerin ya da öfkeli duygusal tepkilerin başlatılması,

2.Saldırgan senaryoların basit taklidi

3.Şiddetin gözlemlenmesiyle teşvik edilen duygusal uyarılma değişiklikleri(28).

Ruhsal gelişimin ve insan ilişkilerinin oluşumunda oldukça önemli işleve sahip olan taklit etme, televizyonun temel öğretme biçimine uygun düşmektedir. Erkek çocuklarında daha fazla olmakla birlikte, ilkokul çocukları çizgi film kahramanlarını örnek alabilmektedir (31). Medyada sunulurken şiddetin gerekli, haklı ve eğlenceli olarak gösterilmesi sonucunda, “kahramanlar” kötü adamlara göre daha etkili bir şiddet davranışı öğreticileri konumuna gelebilmektedir. Okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğretmenleriyle yapılan bir araştırmada; öğretmenler, medyanın pedagojik riskleri konusunda özellikle olumsuz davranışlara örnek oluşturduğu üzerinde durmuşlardır(32). Aynı çalışmada, izlenen programın içeriğinin bu riskte belirleyici rol aldığından bahsedilmektedir.

Medyadaki şiddete maruz kalanlarda, başkalarının davranış ve niyetlerinin düşmanca değerlendirilmesine yönelik artış olduğu bildirilmiştir(15). Sosyal-bilişsel bilgi işleme modelleri saldırgan davranışa giden 3 yol ileri sürmüştür ve bunlar;

- *Saldırgan fikir ve düşüncelere sahip olma,*
- *Sinirli hissetme,*
- *Saldırgan davranma olasılığını artıran psikolojik uyarılma ve stres(33).*

Medyadaki şiddete maruziyet ile kişinin yürütücü kontrolünde bozulma arasında ilişki bulunmuştur(34). Bu bozulmanın etkisiyle kişinin dürtüsel saldırganlığının yüksek seviyede olabileceği öngörülmektedir.

2.5. Televizyondaki Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkilerine Yönelik Önlemler

Her hangi bir konuda önlem alırken ilk dikkat edilmesi gereken nokta, yapılacak olan müdahalenin mümkünse “kaynağa” yönelik olmasıdır. Çocuklarda mevcut öneriler, yaş gruplarına göre farklıdır ve <18 ay çocukların ekrandan uzak tutulması, <5 yaş çocuklarda günlük ekran başında geçirilen sürenin 1 saatten az olması şeklindedir. Daha büyük çocuklarda da tutarlı bir şekilde ekran zamanı kısıtlaması uygulanması gerektiği önerilmiştir (35, 36).

Ebeveyn davranışları çocuklar için önemli referanslardır. Özellikle çocukların ebeveynlerinin ya da yakın çevrelerindeki arkadaş, öğretmen gibi bireylerin davranışlarını gözlemleyerek öğrenmeleri söz konusudur. Bunun dışında çocuk maruz kaldığı ölçüde kitle iletişim araçlarından aldığı iletilerle de öğrenmektedir. Erken yaşlarda ebeveynlerini gözlemleyerek öğrenen çocuk, hayatının ileriki yıllarında medya okuryazarlığı bilincinin oluşturulabilmesi için ilk temelleri de atmış olur(6).

Çocuklar için nitelikli medya içeriğinin üretilmesi, yasal düzenlemeler, filtreleme uygulamaları, medyadaki şiddet içerikli mesajlara karşı uyanık olma, gerçeği ayırt etme konusunda dikkatli olma medya okuryazarlığı çalışmalarının ele aldığı konulardandır. Okul öncesinde medya okuryazarlığı eğitiminin en önemli boyutunu ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve eğitimi oluşturmaktadır(37). Ebeveyn çocuğun evdeki öğretmenidir ve çocuğun maruz kaldığı televizyonda ne gördüğünü, ne duyduğunu ve ne anladığını çocuğa açıklayan ilk kişi olma pozisyonundadır.

Çocuğun ekranda gözlemlediği şiddetle ilgili ebeveynlerin anlaması gereken şey; çocuğun gözlediği şiddeti ne kadar gerçek, ne kadar haklı algıladığı veya ödül gibi görüp görmediğidir. Ayrıca çocuğun kendini faille özdeşleştirme durumu da bir o kadar önemlidir. Bazen kahramanlar, kötü adamlardan daha tehlikeli şiddet davranışı öğreticileridir. Ebeveynlerin çocukların taklit davranışları konusunda uyanık olmaları gerekir(28). Ekranda gözlemlenen şiddet; çocuklarda saldırgan davranış ve şiddeti artıran risk faktörleri içerisinde tek sebep değildir, ama risk faktörlerinin en küçüğü de değildir. Ayrıca çok yönlü bir etkisi vardır. Çünkü ekran şiddeti; bireyin kendine yönelik, bireylerarası ve kollektif(toplu) şiddet türlerini içermekle birlikte toplu olarak şiddetin tüm çeşitlerini de(fiziksel, cinsel, psikolojik, ihmal) yansıtabilmektedir(14). Asıl önemli olan bu faktörün, ebeveynler ve genel toplum için az maliyetle değiştirilebilen bir risk faktörü olmasıdır(38).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Niteliksel bir araştırmadır. Olgu bilim(Fenomenoloji) desenindedir. Fenomenoloji deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır(39).

3.2. Araştırmanın Yeri

Araştırma, İstanbul İli Maltepe ilçesine bağlı iki ilkokulda yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Zamanı

Araştırma için literatür taranıp, konu seçimi yapıldıktan sonra etik kurul onayı ve kurum onayı alınmıştır. Veri toplamaya etik kurul ve kurum onayından sonra başlanmıştır. Veri toplanması, veri analizi ve araştırmanın yazım aşamaları Nisan 2018- Ocak 2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın zaman çizelgesi **Tablo 2**'de yer almaktadır.

Tablo 2.Araştırmanın Zaman Çizelgesi

Literatür tarama	3 Ay	Nisan – Haziran 2017
Konu seçimi	1 Ay	Temmuz 2017
Etik kurul Onayı	1 Ay	Eylül 2017
Kurum Onayı	1 Ay	Aralık 2017
Veri Toplama	3 Ay	Nisan-Haziran 2018
Veri Transkripsiyonu	2 Ay	Temmuz-Ağustos 2018
Veri Analizi	2 Ay	Eylül- Ekim 2018
Raporlama	2 Ay	Kasım 2018-Ocak 2019

3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Niteliksel tipte tasarlanan çalışmanın evrenini İstanbul'un Maltepe ilçesinde yer alan ilköğretim 1. kademedede (1-4. sınıf) okuyan öğrencilerin anneleri ve çocukları oluşturdu. Maltepe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'yle görüşülerek okulların seçiminde bulundukları bölgelerin sosyoekonomik seviyesi göz önünde bulunduruldu. Bir tane düşük bir tane de yüksek sosyoekonomik seviyeli bölgeden olmak üzere iki ilkokulda, araştırmaya katılmayı kabul eden 12 veli ve çocuklarıyla çalışma gerçekleştirildi.

3.5. Araştırmaya Alınan Kişilerin Özellikleri

Maltepe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilkokullarda çocuğu öğrenim gören annelerden yazılı ve sözlü olarak yapılan bilgilendirme sonrası, araştırmaya katılmayı kabul edenler çalışmaya alındı.

3.6. Araştırmanın Veri Toplama Gereçleri

Araştırmada birden fazla veri toplama tekniği kullanıldı(Triangölasyon). Çalışmaya katılan annelerle *derinlemesine görüşme* yapıldı ve bu annelerin çocuklarıyla *yüz yüze görüşmeyle kısa bir soru formu* eşliğinde veri toplandı.

Annelerle yapılan derinlemesine görüşmelerde *Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu* kullanıldı. Literatür taranması sonrasında, görüşme formunun soruları, niteliksel araştırmalarda rehber olan kurallara(kolay anlaşılabilir, odaklı, yansız sorular yazma, çok boyutlu soru sormaktan kaçınma vb. gibi(39)) dikkat edilerek hazırlandı. Görüşme formuna, asıl sorunun amaca ulaşmaması durumunda kullanabilmek için; *ayrıntıya, açıklamaya ve aydınlatmaya* yönelik alternatif sorular(probe)(39) eklendi. Örneğin, “Sizce çocuğunuz nasıl bir çocuk?” sorusunun problemleri olarak; “Sinirlendiği durumda nasıl tepki verir?”, “Üzüldüğü durumda nasıl tepki verir?” gibi sorular kullanıldı.

Görüşme öncesinde;

- Katılımcıyı aydınlatmak amacıyla, görüşmenin amacı, araştırma problemiyle ilgili bir biçimde açıklandı.
- Katılımcıya görüşme sürecine ilişkin(zaman, kayıt yapma, gizlilik gibi) bilgiler verildi.

Görüşmeler esnasında katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı kullanıldı.

Çocuklara ait veri ise yüz yüze yapılan görüşmeyle standart bir soru formu ile toplandı. Bu formda çocukların TV izleme özellikleri ile ilgili sorular yer aldı. Anketin verisi daha sonra annelerin verisinin bir kısmını desteklemek için kullanıldı (Triangölasyon).

3.6.1. Ebeveyne Uygulanan Yarı Yapılandırılmış Soru Formu

Derinlemesine Görüşme İçin Rehber

Cinsiyet ()Kadın ()Erkek

Yaş

Aile yapısı

Çalışma durumu

Eşinin çalışma durumu

Eğitim durumunuz? Eşinizin eğitim durumu?

- a) Okur-yazar değil
- b) İlkokul mezunu
- c) Ortaokul mezunu
- d) Lise mezunu
- e) Üniversite/yüksekokul mezunu

1. Çocuğunuzun klasik bir gününü anlatır mısınız?

- Hafta içi
- Hafta sonu

2. Çocuğunuzun hayatında televizyonun yeri nedir?

- Çocuğunuzun televizyon izleme alışkanlıkları nelerdir?
 - Günlük, haftalık izleme süreleri nasıldır?
 - Nasıl ve hangi zamanlarda televizyon izler?
- Çocuğunuzun televizyon izleme nedeniyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?
- Çocuğunuzun izlediği programların içerikleri hakkındaki gözlemleriniz nelerdir?
 - Çocuğunuz izlemeyi seçtiği programlar nelerdir, bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Çocuğunuz program seçerken daha çok hangi özellikleri önemsedğini düşünüyorsunuz?
 - Kriterleri var mıdır?
 - Program seçimleri, yaşa uygunluğu
 - İzlediği şeyleri taklit yapıp yamadığı
3. TV izlemediği vakitlerde neler yapıyor?
4. Çocuğunuz sizce nasıl bir çocuk?
- Sevindiğinde nasıl davranır?
 - Örnekler verebilir misiniz?
 - Üzüntüsünü nasıl davranır?
 - Örnekler verebilir misiniz?
 - Korktuğunu nasıl davranır?
 - Örnekler verebilir misiniz?
 - Kızdığı durumlarda nasıl davranır?
 - Örnekler verebilir misiniz?
5. Hayatınızda televizyonun yeri nedir?
- Evinizde kimler, daha çok hangi programları izlemeyi tercih eder, çocuğunuz maruz kalır mı?
6. Şiddet deyince aklınıza neler geliyor?
- Bildiğiniz şiddet türleri neler?
 - Sizce çocuklar neden şiddet gösterir?
7. Televizyondaki şiddet içerikli yayınlar hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- Televizyondaki şiddetin çocuklara etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?
 - Televizyondaki şiddet içeriği nedeniyle sizin çocuğunuzda gözlemlediğiniz olumsuz bir tutum ya da davranış oluyor mu?
 - Örnek verebilir misiniz?
 - Bu konuda sizin oluşturduğunuz bir önlem var mı?
 - Şiddet içeren bir program/sahneyle ilgili sizin tutumunuz nedir?
 - Çocuğunuzun tepkisi oluyor mu? Nasıl oluyor?
 - Sizin tepkiniz oluyor mu?
 - Nasıl oluyor?

- Sizin davranışınız sonucunda çocuk nasıl tepki veriyor?
- Televizyondaki şiddetin çocuklar üzerindeki etkisini azaltmak/ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?
 - Kimler yapabilir?
 - Nasıl yapabilir?

3.6.2. Çocuklara Yönelik Kısa Soru Formu

Cinsiyet

()Kız ()Erkek

Yaş:

Sınıf:

Televizyonun hayatınızdaki yeri nedir?

- Televizyon izleme alışkanlıklarınız nelerdir? Günlük, haftalık izleme süreleriniz nasıldır?
- Hangi zamanlarda televizyon izlersiniz?
- Nasıl televizyon izlersiniz?
- Televizyonu kimlerle izlersiniz?
- Televizyon izlemeyle ilgili kurallarınız var mı? Nelerdir? Bu kurallarla ilgili düşünceleriniz nedir? Nasıl olsun istersiniz?

Televizyonda daha çok hangi programları izlemekten hoşlanırsınız?

Neden?

- İzlediğiniz programlarda daha çok hangi kişilerden hoşlanırsınız, örnekler verebilir misiniz? Neden?

3.7. Veri Toplama Yöntemi

Gönüllü olan 12 anneye, yarı yapılandırılmış görüşme formu (**EK 1**) aracılığıyla, derinlemesine görüşme yöntemi ile görüşüldü. Derinlemesine görüşme türlerinden *fenomenolojik görüşme* kullanıldı. Katılımcının araştırma konusu ile ilgili olay ya da olayları nasıl algıladığı, kavramlaştırdığı ve değerlendirdiğini ortaya çıkarmak amaçlandı(40). Katılımcılara görüşme öncesinde aydınlatılmış onam formu (**EK 3**) imzalatıldı ve görüşmelerin tümü katılımcıların izni ile kayda alındı. Görüşmelerin yeri ve süresi **Tablo 3**'te özetlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşme yerleri ve süreleri

Katılımcı No	Görüşülen Yer	Görüşme Süresi
Katılımcı 1	Okulda, odada	25 dakika
Katılımcı 2	Okulda, odada	18 dakika
Katılımcı 3	Okulda, odada	20 dakika
Katılımcı 4	Okulda, odada	27 dakika
Katılımcı 5	Okulda, odada	19 dakika
Katılımcı 6	Okulda, odada	25 dakika
Katılımcı 7	Okulda, odada	19 dakika
Katılımcı 8	Okulda, odada	17 dakika
Katılımcı 9	Katılımcının evinde	32 dakika
Katılımcı 10	Katılımcının evinde	33 dakika
Katılımcı 11	Kafede	17 dakika
Katılımcı 12	Katılımcının evinde	43 dakika

Katılımcıların 8'iyle okulda rehberlik odasında, 2'siyle kendi evinde(katılımcının isteği üzerine), 1'iyle kendi evinin bahçesinde ve 1 diğer katılımcıyla da kafede görüşme gerçekleştirildi. Tüm görüşmeler bire bir olarak sakin bir ortamda gerçekleştirilebildi. Yapılan görüşmelerin süre ortancası 22,5 (min:17-max:43) dakikadır.

Derinlemesine Görüşme yaptığımız annelerin çocuklarıyla, annesinin izni alınarak okulda rehberlik odasında yüz yüze görüşme yapıldı. Görüşmede bu çocukların televizyon izleme özelliklerini sorgulayan soru formu (**EK 2**) kullanıldı.

3.8. Araştırma Verisinin Değerlendirilmesi

Annelere ait ses kayıtları öncelikle yazıya çevrildi. İçerik analizi aşamasında kodlama ve sınıflama yoluyla kategoriler ve temalar oluşturuldu. Katılımcıların ifadelerine *doğrudan alıntılar* yoluyla yer verildi. Görüşmelere ait veri tekrar taranarak varsa gözden kaçan kodlamalar eklenerek düzenleme yapıldı ve bu esnada tema ve kategorilerin sıklığı bulundu. Böylelikle saptanan kategori ve temalardan katılımcıların ne ölçüde bahsettikleri sunuldu ve temaların alt boyutları arasındaki ilişkiler ortaya çıkarıldı. Son aşamada ise ortaya çıkmış olan kavramlar, temalar ve temalar arası ilişkiler araştırma konusu çerçevesinde karşılaştırıldı ve yorumlandı. Köprüler oluşturulurken kavramlar arasındaki neden-sonuç ilişkisi, birliktelikler ve zıtlıklar göz önünde bulunduruldu. İlişkinin gücünü değerlendirmede kavramların frekansları dikkate alındı.

Çocuklarla yapılan yüz yüze görüşmenin verisi, ebeveyn görüşmelerindeki veriyi desteklemek amaçlı kullanıldı.

Anneler ve çocuklar tarafından bildirilen programlar, araştırmacı tarafından farklı zaman dilimleri gözetilerek izlendi ve şiddet türüne göre gruplandırılarak sunuldu. Gruplandırmada Dünya Sağlık Örgütü'nün şiddet sınıflandırması esas alındı.

3.9. Etik Kurul Onayı ve İzin

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan 15.09.2017 tarihinde etik onayı (09.2017.540 sayılı) alındı. Ardından, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 22.12.2017 tarihinde çalışma izni(59090411-44-E.22177611 sayılı) alındı.

4. BULGULAR

4.1. Araştırmaya katılanların özellikleri

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri **Tablo 4**'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Sıra	Yaş	Annenin Eğitim Çalışma Durumu	Eşinin Eğitim Çalışma Durumu	Çocuğun Yaşı Cinsiyeti
1	34	Lise, Çalışmıyor	Lise, Yönetici	8, Erkek
2	35	Üniversite, Çalışmıyor	Üniversite, Esnaf	8, Erkek
3	40	İlkokul, Çalışmıyor	Lise, Berber	7, Kız
4	38	Lise, Çalışmıyor	Lise, Kuyumcu	7, Kız
5	41	Ortaokul, Çalışmıyor	Lise, Şoför	10, Kız
6	47	Lise, Çalışmıyor	Üniversite, Elektrik Teknikeri	10, Kız
7	45	Ortaokul, Çalışmıyor	Lise, Altyapı işi	8, Kız
8	37	İlkokul, Çalışmıyor	İlkokul, İnşaatçı İşçi	9, Erkek
9	32	Lise, Çalışmıyor	Lise, Ticaret	7, Erkek
10	45	Yüksekokul, Çalışmıyor	Üniversite, Serbest Meslek	8, Kız
11	39	Üniversite, Doktor	Üniversite, Doktor	7, Erkek
12	37	Üniversite, Öğretmen	Üniversite, Mühendis	8, Erkek

Annelerin yaşlarının ortancası 38,5(min:32, max:47) olup; yedi tanesi 30-39 yaş aralığında, beş tanesi de 40-49 yaş aralığındadır. Katılımcılar onu ev kadını, bir doktor, bir öğretmenden oluşmakta olup; dördü üniversite/yüksekokul, dördü lise, ikisi ortaokul, biri ilkokul mezunudur. Babaların beşi üniversite, altısı lise, biri ilkokul mezunudur. Çocukların cinsiyet dağılımı yarı yarıyadır. Kızların ikisi 7 yaşında, ikisi 8 yaşında, ikisi de 10 yaşındadır. Erkeklerin ikisi 7 yaşında, üçü 8 yaşında, biri de 9 yaşındadır.

4.2. Oluşturulan kategoriler ve temalar

Araştırma verisinin kodlanması sonucunda elde edilen kategorilerin sınıflandırılmasıyla 6 tane tema oluşturulmuştur. Temalar, kategoriler ve kategorileri oluşturan kodların frekansı **Tablo 5**'de gösterilmiştir. Temaların bahsedilme frekansına göre sıralaması şu şekildedir;

1. Şiddet Farkındalığı (%26)
2. Çocuk ve TV/TV dışı ekran ilişkisiyle ilgili annelerin görüşleri (%23)
3. Şiddet içeren yayına karşı ebeveynin tutumu (%17)
4. Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annenin görüşleri (%15)
5. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi (%13)
6. Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin önerileri (%6)

Tablo 5. Kodlama sonucunda oluşan kategoriler ve temalar

TEMALAR	KATEGORİLER	Frekans (kod)
1. Çocuk ve TV/TV dışı ekran ilişkisiyle ilgili annelerin görüşleri	1. Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme özellikleri	42
	2.Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme sebebi	17
	3.Çocuğu TV/TV dışı ekrandan uzak tutan faktörler	40
	4.TV/TV dışı ekranla ilgili kurallar	24
	Toplam	120
2. Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annenin görüşleri	Çocuğun TV/TV dışı ekranda ne izlediği/neye maruz kaldığı	44
	2.Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annenin düşünceleri	21
	3. Anneye göre çocuğun izlediği içeriği tercih sebebi	16
	Toplam	81
3. Şiddet Farkındalığı	1.Annenin şiddetten ne anladığı	35

	2.Anneye göre çocuğun şiddetten ne anladığı	14
	3.Anneye göre çocuğun şahit olduğu/maruz kaldığı şiddet	17
	4. Şiddet içeren yayını çocuğun izlemesiyle ilgili ebeveynlerin düşünceleri	12
	5. Çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleriyle ilgili annenin düşüncesi	33
	6.Anneye göre çocuğun problem çözme şekli	27
	Toplam	138
4.Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi	1.Şiddet içeren yayının çocuğa etkisiyle ilgili annelerin düşünceleri	19
	2. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin gözlemleri	29
	3.Şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda çocuğun duruma tepkisi ile ilgili annelerin değerlendirmeleri	19
	Toplam	67
5.Şiddet içeren yayına karşı ebeveynin tutumu	1.Çocuğun izlediği içeriği ebeveynlerin kontrol şekli	26
	2.Şiddet içeren yayına karşı ebeveynlerin tutumu	27
	3.Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin destek algısı	9
	4.Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin engel algısı	33
	Toplam	95
6.Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin önerileri	1. Yetkililerle ilgili öneriler	16
	2. Ailelerle ilgili öneriler	13
	Toplam	29

4.3. Tema 1: Çocuk ve TV/TV dışı ekran ilişkisiyle ilgili annelerin görüşleri

Görüşme yapılan annelerin çocuklarının TV/TV dışı ekran ilişkisiyle ilgili görüşlerine **Tablo 6**'da yer verilmiştir.

Tablo 6.Tema 1'i oluşturan kategoriler ve sıklıkları

TEMA 1	Kategoriler	Frekans (kod)
Çocuk ve TV/TV dışı ekran ilişkisiyle ilgili annelerin görüşleri	1. Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme özellikleri	42
	2.Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme sebebi	17
	3.Çocuğu TV/TV dışı ekrandan uzak tutan faktörler	40
	4.TV/TV dışı ekranla ilgili kurallar	24
	Toplam	120

Annelerin çocuğunun TV/TV dışı ekran ilişkisiyle ilgili en sık(%33) bahsettiği kavramlar “Çocuğun TV/TV dışı ekran izleme özellikleri” ve “Çocuğu TV/TV dışı ekrandan uzak tutan faktörler” olmuştur. Bahsedilen diğer kavramlar ise “TV/TV dışı ekranla ilgili kurallar” ve “Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme sebebi” dir.

4.3.1. Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme özellikleri

Çocuğun TV/TV dışı ekran izleme özellikleri üç alt kategoriden oluşmaktadır. Bunlar;

- Çocuğun kullandığı ekranın çeşidi
- TV/TV dışı ekranın kullanım sıklığı ve süresi
- TV/TV dışı ekranı nasıl izlediğiyle ilgili görüşlerdir.

En çok kullanılan ekran çeşidi TV iken bunu bilgisayar ve telefon takip etmiştir. Bir anne diğer tüm annelerin ifadelerine zıt olarak, ***“TV'den daha cazip gelen tablet***

var. Ellerinde öyle bir imkanları var, artık TV cazibesini yitirdi gibi bir şey(39 yaş, üniversite mezunu, doktor)” ifadelerini kullanmıştır.

Annelerin tamamına yakını çocuğunun TV’yle geçirdiği vaktin az ve kısıtlı olduğunu dile getirmiştir. Bu annelerden farklı olarak bir anne şu şekilde bahsetmiştir; *“Neredeyse akşama kadar TRT çocuk açık. Ama oturup saatlerce izliyorlar mı karşısında, hayır. İzliyorlar, sevdikleri çizgi film var, bitiyor, ama hala TV açık. Giderler, oyun oynarlar. Dışarı çıkarsak kapanır o TV, onun dışında hep açıktır(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”* Çocuğun TV dışı ekranla geçirdiği süreyle ilgili ise yine annelerin çoğu az, kısıtlı gibi ifadeler kullanmıştır. Annelere göre çocuğun izlediği TV/TV dışı ekran kullanım süreleri **Tablo 7**’de çocuklarının bildirdikleri sürelerle karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Tablo 7. Annelere göre çocuğun izlediği/maruz kaldığı ekran ile süresi ve çocuğun bildirdiği TV izleme süresi

Katılımcı	Anneye göre çocuğun izlediği/maruz kaldığı ekran ve süresi	Çocuğun bildirdiği TV izleme süresi
34 yaş, lise mezunu, ev hanımı	TV: 2 saat (Her gün)	Her gün (Süre veremedi)
34 yaş, üniversite mezunu, ev hanımı	TV: 2 saat (Hafta içi) 3 saat (Hafta sonu)	Her gün- 2 saat
40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı	TV: 2 saat (Birkaç gün) Bilgisayar: 1 saat (Birkaç gün)	Her gün- 1-2 saat (Annem izin verirse)
38 yaş, lise mezunu, ev hanımı	TV: 1 saat (Hafta içi) 1 saat (Hafta sonu)	Her gün yarım saat
41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı	TV: 1 saat (Hafta içi) 3 saat (Hafta sonu) Bilgisayar: 1 saat (Her gün)	Her gün 1 saat
47 yaş, lise mezunu, ev hanımı	TV: Yarım saat (Hafta içi) 1 saat (Hafta sonu) Bilgisayar: 1 saat (Hafta içi)	Her gün 1 saat

	2 saat (Hafta sonu)	
45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı	TV: 1 saat (Hafta içi) 1 saat (Hafta sonu) Tablet-bilgisayar/Telefon: 1 saat (Hafta sonu)	Her gün bir sürü (Süre veremedi)
37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı	TV: 1 saat (Hafta içi) 2 saat (Hafta sonu) Bilgisayar: 1 saat (Her gün)	Her gün 2 saat
32 yaş, lise mezunu, ev hanımı	TV: Evde her saat açık Tablet bilgisayar: 1 saat (Hafta sonu)	Her gün bir sürü (Süre veremedi)
45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı	TV: 2 saat (Hafta içi) 4 saat (Hafta sonu)	1 saat (Hafta içi) 3 saat (Hafta sonu)
39 yaş, üniversite mezunu, doktor	TV: 2 saat (Hafta sonu) Tablet bilgisayar: 1 saat (Her gün)	Haftada birkaç gün yarım saat
37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen	TV: 2 saat (Hafta sonu) Tablet bilgisayar: Yarım saat (Hafta içi) 1 saat (Hafta sonu)	2 saat (Hafta sonu)

Çocuklar tarafından en çok kullanılan ekran çeşidi TV iken bunu bilgisayar ve telefon takip etmiştir. Annelerden 10’u çocuğunun günlük TV izleme süresinin hafta içi ile hafta sonunda değişiklik gösterdiğini söylemiştir. Bu annelerden farklı olarak; 1 anne çocuğunun haftanın bazı günlerinde 2 saat TV izlediğini ve diğer 1 anne de TV’nin evde tüm gün açık olduğunu, hafta içi-sonu fark etmediğini belirtmiştir. Hafta içi-hafta sonu arasında fark olduğunu söyleyen 10 anneden 3’ü çocuğunun hafta içi 2-3 saat/gün, 5’i yarım saat-1 saat/gün TV izlediğini bildirmiştir. Annelerden ikisi ise hafta içinde çocuğunun hiç TV izlemediğini söylemiştir. Hafta sonu için ise 10 anneden 1’i çocuğunun 4 saat/gün, 6’sı 2 saat-3 saat/gün, 3’ü ise 1 saat/gün TV izlediğini bildirmiştir. Çocukların bildirdikleri TV izleme süreleri ise annelerin bildirdikleriyle benzer olmuştur.

Birkaç anne, çocuklarının aklının televizyonda kaldığından bahsetmiştir. Bu annelerden biri; “*Dörtte gelince fix çizgi film seyrediyor. Üstünü başını değiştiriyor*

seyrediyor(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı)” şeklinde bu durumu ifade etmiştir. Bir anne de çocuğunun dalarak televizyon izlediğini belirtmiştir.

4.3.2.Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme sebebi

Çocuğun TV/TV dışı ekranı izleme sebebi olarak anneler daha çok dinlenme, birlikte vakit geçirme ve sevmeye sebeplerinden bahsetmiştir. Sıkılma, yalnızlık, mecburiyet, yapacak bir şey bulamama ve arkadaşlarına özenme ise diğer sayılan sebeplerdendir. Bir anne, *“Kardeşi de yok, o onu çok etkiliyor. “Yapacak bir şeyim yok anne”, diyor. “Ben TV izleyeceğim”, diyor. Bazen izleme falan dediğim zaman da “Sıkıldım anne, izleyeceğim diyor. “Kardeşim olsa onunla oynardım”, diyor(34 yaş, üniversite mezunu, ev hanımı).”* diye ifade etmiştir. Diğer bir anne ise çocuğunun, *“Arkadaşlarım okuldan çıktılar evlerine gittiler. Hep bahsediyorlar işte çekyata uzanıp televizyon izliyorlar. Ben niye izleyemiyorum?(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen)”,* şeklinde söylediğinden bahsetmiştir.

4.3.3.Çocuğu TV/TV dışı ekrandan uzak tutan faktörler

Annelere göre çocuğu TV/TV dışı ekrandan uzak tutan faktörler sıklık sırasına göre,

- Arkadaşla-kardeşle oyun(10)
- Okul- ödev-kitap okuma(8)
- Misafirliğe gitme-misafir gelmesi(7)
- Aileyle sohbet, etkinlik(4)
- Bahçe, park, balkon, oyuncak(4)
- Spor, bisiklete binme(4)

- Annenin rol model olması(3) şeklinde sıralanmaktadır.

Çocuğu TV/TV dışı ekrandan uzak tutan faktörlerle ilgili annelerin bazı ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Mesela bu hafta sonu arkadaşına götürdüm. Bayağı keyif alıyor arkadaşıyla oynarken falan. Çok keyif alıyor. Mesela yanında arkadaşı varsa falan ne TV ne telefon hiç biri umurunda olmuyor(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

“Çok gezdiririm, parkı tercih ederim. Okul çıkışı bile biz parkı kullanıyoruz, bir yarım saat sallanma tercih ediyor, parka gidiyor(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı)”

“Anneannemize babaannemize gitmeyi severiz. Ablamlar var. Hafta sonu cuma gelince, “anne kim gelecek veya biz nereye gideceğiz” diye soru soruyla karşılaşıyorum. Gitmeyeceksem de öyle bir soru geldiği için davet ediyorum insanları. Hafta sonu misafirim olur. Ya ben giderim ya onlar gelir. Kalabalık olur, açıkçası onun da seyretmeye fırsatı olmuyor. Ev oturmasına gittik, tüm gün ordaydık. Hiç TV seyretmedi, oynadı arkadaşlarıyla. Pazar günü de yine misafir vardı(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

“Ödevlerini bitirdikten sonra da bir yere götürün, bana bir aktivite yapın olayı oluyor onda tabi ki. Hani ya çocuk bilgisayara saracak ya da sen onu götürüp gezdireceksin(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”

“Ben TV’yi seven bir insan değilim. Her halde ben TV’yi çok açmadığım için çocuklar da alışmadı(40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”

“Sen çok izlesen çocuk geldiğinde izleme desen o çocuk da tesir etmiyor. Sende hiç izlemediğinde çocuk bunu bir şekilde algılıyor. Senin orada izlemediğini biliyor(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”

“Okuma saatlerimiz var. Oyun oynuyorlar. Benim işim varsa, kızımın da oğlumun da yaşlıları var. Mutlaka onlarla vakit geçiriyorlar. Ya onlara gidiyorlar ya bize misafir geliyorlar. Ya da biz beraber bir etkinlik yapıyoruz, ben çok etkinlik yapan bir anneyim. Beraber çok vakit geçiriyoruz(40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”

4.3.4. TV/TV dışı ekranla ilgili kurallar

Anneler evdeki TV/TV dışı ekranla ilgili kurallardan en fazla süre kısıtlamasından bahsetmiştir. Bir anne bununla ilgili olarak, ***“TV ve sanal alemi en asgari şekilde kullanmaları taraftarıyım, bilgisayar olaylarımız da olduğundan dolayı hem bilgisayar hem televizyon çocukların hakikaten başka şeylere ayıracak vakitleri kalmadığı için televizyon olayını kapattık. Bir iki sene üç sene kaldırdık. Onsuz da yaşanabileceğini gördü(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”*** diye bahsetmiştir. Belirtilen diğer kurallar da; gözetimli kullanma, izin alarak kullanma, belirli bir düzende kullanma şeklindedir. Yine bir anne kurallarla ilgili olarak, ***“Onlar varken asla yetişkin kanalı açmam. Daha yeni yeni oğlum H.P.’ye merak sardı, iki bölümü sadece 13 yaş üstüymüş, o iki bölümü izletmiyorum. Diğer 6 seri 7 yaş üstü olduğu için onu izlemesine izin veriyorum(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*** demiştir. Sadece bir tane anne ise TV/TV dışı ekranla ilgili hiçbir kuralı olmadığından bahsetmiştir.

Çocuklara yapılan yüz yüze görüşmede çocuğa TV ile ilgili kurallar sorulduğunda çocuklardan üçü kuralların olmadığını söylemiştir, diğer çocukların bahsettiği kurallar ise şöyledir;

- Uzaktan izlemek(4)
- Çok izlememek (4)
- Ders çalıştıktan sonra izlemek(3)
- Uyku saatinde izlememek(2)
- TV izlerken dalmamak(1)

Anneler ve çocukların bildirdiği kuralların karşılaştırmalı hali **Tablo 8**'de gösterilmiştir.

Tablo 8. TV'yle ilgili annelerin bahsettiği kurallarla çocukların bildirdiği kuralların karşılaştırılması

Katılımcı	Annelerin bahsettiği kurallar	Çocukların bildirdiği kurallar
<i>34 yaş, lise mezunu, ev hanımı</i>	Kısıtlı zamanda kullanma	Kuralımız yok
<i>34 yaş, üniversite mezunu, ev hanımı</i>	Kısıtlı zamanda kullanma	Uzaktan izlemek Ödevler bittikten sonra izlemek
<i>40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı</i>	Kısıtlı zamanda kullanma	Uzaktan izlemek Çok izlememek
<i>38 yaş, lise mezunu, ev hanımı</i>	Kısıtlı zamanda kullanma Yaşına uygun olmayan program izletmeme	Çok izlememek
<i>41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı</i>	Bir şeyleri aksatmadan izlemek	Uzaktan izlemek Ödevler bittikten sonra izlemek Uyku saatinde izlememek
<i>47 yaş, lise mezunu, ev hanımı</i>	Kısıtlı zamanda kullanma	Uzaktan izlemek Çok izlememek
<i>45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı</i>	Kısıtlı zamanda kullanma	Uyku saatinde izlememek
<i>37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı</i>	Kısıtlı zamanda kullanma	Kuralımız yok
<i>32 yaş, lise mezunu, ev hanımı</i>	Yaşına uygun olmayan program izletmeme	Kuralımız yok
<i>45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı</i>	Kısıtlı zamanda kullanma	Yaşına uygun olmayan programları izlememek

39 yaş, üniversite mezunu, doktor	Kısıtlı zamanda kullanma	Ödevler bittikten sonra izlemek Çok izlememek TV izlerken dalmamak
37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen	Kısıtlı zamanda kullanma Bir şeyleri aksatmadan izlemek TV diyeti	Çok izlememek

Annelerin 10'u TV'yle ilgili *kısıtlı zamanda kullanma* kuralından bahsetmiştir. Kalan 2 annenin 1'i *bir şeyleri aksatmadan izleme* kuralı diğeri 1 anne ise kuralını dile getirmiştir. Kısıtlı zamanda kullanma kuralından bahseden 10 anneden 1'i ilave olarak *yaşına uygun olmayan programı izletmeme* kuralından, diğeri 1'i de ilave olarak *bir şeyleri aksatmadan izlemek ve TV diyeti* kuralından bahsetmiştir. Çocuklardan 7'sinin belirttiği kurallar annelerinin bahsettiklerine benzerdir, kalan 5 çocuk annelerinden farklı kurallardan bahsetmiştir. Annelerden sadece 2'sinin bahsettiği kurallar arasında TV'nin içeriğiyle ilgili kural vardır. TV'nin içeriğiyle ilgili kuraldan bahseden çocuk sayısı ise 1'dir.

4.4. Tema 2: Çocuğun izlediği/maruz kaldığı içerikler

Tablo 9.Tema 2'yi oluşturan kategoriler ve sıklıkları

TEMA 2	Kategoriler	Frekans (kod)
Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annenin görüşleri	1.Çocuğun TV/TV dışı ekranda ne izlediği/neye maruz kaldığı	44
	2.Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annenin düşünceleri	21
	3. Anneye göre çocuğun izlediği içeriği tercih sebebi	16
	Toplam	81

Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili en sık bahsedilen kavram “Çocuğun TV/TV dışı ekranda ne izlediği/neye maruz kaldığı” olmuştur. Bahsedilen

diğer iki kavram ise “Çocuğun izlediğı TV/TV dışı ekranın içeriğıyle ilgili annenin düşünceleri” ve “Anneye göre çocuğun izlediğı içeriğı tercih sebebi” olmuştur.

4.4.1. Çocuğun TV/TV dışı ekranda ne izlediğı/neye maruz kaldığı

Annelerin belirttiğı çocuğun izlediğı/maruz kaldığı TV/TV dışı program türleri sıklık sırasına göre **Tablo 10**'de yer almaktadır.

Tablo 10. Anneler tarafından belirtilen çocuğun izlediğı/maruz kaldığı TV/TV dışı program türleri

TV - Frekans(kod) (Toplam:31)	TV dışı ekran - Frekans(kod) (Toplam:13)
• Çizgi film (11) • Dizi (8) • Haberler (5) • Film(Animasyon, korku, aksiyon) (4) • Yarışma programı (2) • Evlendirme programı (2)	• Video (8) • Bilgisayar oyunu (5)

Annelerin tamamına yakını TV’de çocuğunun çizgi film izlediğini söylemiştir. Çocukların TV’de diğer izlediğı programlar sıklık sırasıyla; dizi, haberler, film, yarışma programı, evlendirme programı şeklindedir. TV dışı ekranda çocukların izlediğı/maruz kaldığı programlar video ve bilgisayar oyunudur.

Bir anne, *“Çizgi film izliyor genelde. Bilmiyorum. Şuan öyle bir farkına varmadım ama hani tüm kanalların çizgi film olanlarını izler(37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”* diye belirtmiştir. Diğer bir anne de; *“Çocuklar kalktığı zaman hemen direkmen açarlar, çizgi filme otururlar(41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı)”* diyerek açıklamada bulunmuştur.

Dizilerden bazıları, haberler ve evlendirme programları çocuğun yanındaki yetişkinin izlemesi nedeniyle izlediği/maruz kaldığı programlardır. Bununla ilgili anneler aşağıdaki ifadelerle yer vermiştir.

“Mutlaka haberleri izlemeye çalışıyorum. Açıyorum, çocuklar o anda yanımda olabiliyor. Haberlerde bir başlıyor şiddet; yok o çocuğa şöyle yapılmış, yok o buradan sevgilisini atmış, yok o karısını vurmuş. İnanın ki ben seyredemiyorum. Dediğim gibi çocuklar da bunu görüyor(40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”

“D.E. mesela seyrettiğimiz dizilerden. Orada da çok savaş sahnesi var. Bazen babasını özlüyor benim kızım, babası geç geliyor, babasıyla vakit geçirmek istiyor. Babası da dizi seyretmek istiyorsa babasıyla biraz oturup dizi seyrediyor(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

“Babaanne ile bazen, babaanne ne izliyorsa onu izliyorlar. Babaannemizin izlediği, E.E.’nin programı(evlendirme programı) var, S.S.(evlendirme programı), o tarz şeyler izliyor babaannemiz. Oturlurlarsa beraber öyle şeyler, perşembe günü çok ısrar ediyorlar, bir dizi vardı, ismini hatırlayabilirsem, “V.S.(dizi)”, onu çok ısrarla izlemeyi isterler(41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”

Tablo 11. Çocuğun izlediği/maruz kaldığı programlarda yer alan şiddet türleri: Anneler tarafından bahsedilenle çocuğun bildirdiğinin karşılaştırılması

Katılımcı	Annelerin bahsettiği içerikler*	Çocuk(yaş-cinsiyet)	Çocukların bildirdiği içerikler*
34 yaş, lise mezunu, ev hanımı	1, 2, 3, 4	8, Erkek	1, 3
34 yaş, üniversite mezunu, ev hanımı	1, 2, 3, 4	8, Erkek	1
40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı	1, 2, 3, 4	7, Kız	3
38 yaş, lise mezunu, ev hanımı	1, 2, 3, 4	7, Kız	1, 3
41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı	1, 2, 3, 4	10, Kız	1, 2, 3, 4
47 yaş, lise mezunu, ev hanımı	1, 3	10, Kız	-
45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı	1, 2, 3, 4	8, Kız	1

37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı	1, 3	9, Erkek	1, 3
32 yaş, lise mezunu, ev hanımı	1, 2, 3, 4	7, Erkek	1, 3
45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı	1, 3	8, Kız	1, 3
39 yaş, üniversite mezunu, doktor	1, 3	7, Erkek	1, 3
37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen	1, 3	8, Erkek	1, 3

* 1: Fiziksel şiddet, 2: Cinsel şiddet, 3: Psikolojik şiddet, 4: İhmal/istismar(DSÖ'nün şiddet türü sınıflandırması esas alındı)

Çocuğun izlediği/maruz kaldığı içeriklere baktığımızda tüm anneler en az bir şiddet türünü barındıran programlardan bahsetmişlerdir. Bahsettiği programlar arasında tüm şiddet türlerini içeren en az bir program olan anne sayısı 7'dir. Çocuklara izledikleri programları sorduğumuzda; çocuklardan bazıları direkt programın ismini vermiş, bazıları program türü olarak bildirmiş, bazıları da kanalın tüm yayınları olarak ifade etmiştir. Çocuklardan 6'sının bahsettiği içeriklerde şiddetin en az bir türü mevcuttur.

Çocuğun izlediği/maruz kaldığı TV dışı ekran içeriği olarak anneler video ve bilgisayar oyunlarından bahsetmiştir. Bununla ilgili bir anne, ***"Tablette oyun oynuyorlar. Erkek çocuklarına dönük belli oyunlar var, indirilen oyunlar, kaydediyorlar tablete. Aynı anda üç kişi oynuyor. Karşı taraf da dövüştürüyor adamını, karşılıklı maç yapıyorlar bunlar. Boks maçı gibi, tabi ki boks maçından çok daha fena, silahlı olabiliyor bazen bu oyunlar(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen)." şeklinde açıklamıştır.***

4.4.2.Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annenin düşünceleri

Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili annelerden ikisi pek bir bilgisinin olmadığını dile getirmiştir. Diğer anneler ise çocuğunun izlediği TV içeriğiyle şu düşüncelerinden bahsetmiştir;

- Uygun(4)
- Uygun değil(2)
- Şiddet içeriyor(2)
- Subliminal mesajlar içeriyor (2)
- Uygun buldukları da var bulmadıkları da(1)
- Faydasız (1)
- Çocuğu hazırcılığa itiyor(1)

Çocuğunun TV’de izlediği içerikle ilgili bir anne düşüncesini şöyle ifade etmiştir; **“Olmadığı bir program yok şiddetin. Engel koymaya çalışıyorum, başka bir çizgi filme yönlendirmeye çalışıyorum, onda da var. Olmayan yok. Şiddetin olmadığı hiçbir program yok yani(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”** Yine aynı anne; **“İzlediği dizinin başından sonuna şiddet var (34 yaş, lise mezunu, ev hanımı)”**. şeklinde düşüncesini dile getirmiştir.

Diğer bir anne de çocuğunun TV’de izlediği içerikle ilgili şöyle bir açıklamada bulunmuştur; **“Daha çok onların izlediği masum çizgi filmler olmuyor, erkek çocuklarında özellikle belli yaştan sonra. Baktığında çok içeriğinde sıkıntı yok gibi, çok masum gibi. Ama onu izledikten sonra da çocukların o değişken surat ifadeleri veya hareketlerindeki değişiklik fark ediliyor. Masum çizgi film çok fazla yok aslında(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”**

Annelerin çocuğunun izlediği TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili düşünceleri ise şunlardır;

- Şiddet içeriyor (2)
- Uygun(2)
- Zararlı(2)
- Bazen uygun değil(1)
- Eğitici(1)

Bir anne çocuğunun izlediği TV dışı ekranın içeriğiyle ilgili şu düşüncesini dile getirmiştir; **“Oyunlar da çok hoş oyunlar değil tabi. Oyunların içeriği daha böyle vurdulu kırdılı olabiliyor maalesef (37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”**

4.4.3. Anneye göre çocuğun izlediği içeriği tercih sebebi

Çocuğun izlediği içeriği tercih sebebiyle ilgili annelerden üçü her hangi bir sebep olmadığından, çocuğunun seçici olmadığından bahsetmiştir. Bir anne çocuğunun izlediği içeriği kendisinin seçtiğini söylemiş, üç anne çocuğun izlediği içeriği tercih sebebiyle ilgili her hangi bir fikir belirtmemiştir. Kalan beş anne tarafından bahsedilen sebepler ise şunlardır;

1. Merak etmesi(3)
2. Hareketli olması (2)
3. Arkadaşları arasında popüler olması (2)
4. Doğüstü güçlerin olması (1)
5. Taşıtların, robotların olması (1)
6. Çocuğunun erkek olması (1)
7. Futbol içermesi (1)
8. Süslü şeyler olması (1)
9. Komik olması (1)

Çocuğun izlediği içeriği tercih sebebiyle ilgili bir anne; ***“Şiddet içerikli bir kaç oyun olabiliyor, arkadaş çevresinden kaynaklı, onu ortak konuştukları için, çok meraklı olduğu zaman çocuklar bir oyunun popüleritesi oluyor, ona takıyorlar(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”*** diyerek çocuğunun izlediği içeriği tercih sebebinin arkadaş etkisi olduğunu belirtmiştir. Yine aynı anne içeriğinde futbol olmasının çocuğun tercihinde önemli olduğunu, ***“Futbol içerikli şeyleri daha fazla izlemek istiyorlar. Hani belki oradaki futbol karakterinin yerine koyuyor kendisini. Onun güzel oynaması , kaleden kurtarması, güzel top atması.. Onların yerine kendini koyduğu için muhtemelen hoşuna gidiyor ve izlemek istiyor(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”*** diyerek açıklamıştır. Çocuğun izlediği içeriği tercih sebebiyle ilgili annelerin yaptığı diğer açıklamalardan ikisi ise şu şekildedir;

“Belki hareketli olduğu için olabilir, ekstra güçleri olduğu için belki olabilir(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”

“Yani o mekanik varlıkların tarzı, araba, robot, hız, onlar hoşuna gidiyor diye düşünüyorum(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”

Çocuklara yapılan yüz yüze görüşmede çocukların izledikleri içeriği tercih sebebi sorulmuştur. Çocuğun izlediği içeriği tercih sebebinin anneye göre ve çocuğa göre karşılaştırılması Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Çocuğun izlediği içeriği tercih sebebi: Anne ve çocuğun karşılaştırılması

Katılımcı	Anneye göre çocuğun izlediği içeriği tercih sebebi	Çocuk(yaş-cinsiyet)	Çocuğa göre çocuğun izlediği içeriği tercih sebebi
<i>34 yaş, lise mezunu, ev hanımı</i>	Hareketli olması	<i>8, Erkek</i>	Gizemli ve komik olduğu için
<i>34 yaş, üniversite mezunu, ev hanımı</i>	Bildirmemiş	<i>8, Erkek</i>	Oyuncuların karakterini seviyorum, rolünü güzel oynuyor
<i>40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı</i>	Sebep yok, anne seçiyor	<i>7, Kız</i>	Ponylerden, winks’deki perilerden hoşlanırım, çünkü çok güzeller
<i>38 yaş, lise mezunu, ev hanımı</i>	Sebep yok, ne rast gelirse izliyor	<i>7, Kız</i>	Onlar daima iyileri koruyor, iyileri kurtarıyor
<i>41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı</i>	Bildirmemiş	<i>10, Kız</i>	Sorunları çözebiliyor, güçlü karakteri olduğu için, izledikçe alıştım sevdim
<i>47 yaş, lise mezunu, ev hanımı</i>	Merak Süslü şeyler olması	<i>10, Kız</i>	İnsanlara yardım etmeleri hoşuma gidiyor, çevrelerine iyilik yapıyorlar
<i>45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı</i>	Bildirmemiş	<i>8, Kız</i>	Viki-Çok izlediğim için seviyorum, kiraz-komik bir ismi var

37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı	Sebep yok, ne rast gelirse izliyor	9, Erkek	Yaramaz ve komik olduğu için
32 yaş, lise mezunu, ev hanımı	Sebep yok, ne rast gelirse izliyor	7, Erkek	Çok güçlü olduğu için
45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı	Hareketli olması Doğaüstü güçlerin olması Merak	8, Kız	Sebep söyleyemedi
39 yaş, üniversite mezunu, doktor	Taşıtların, robotların olması	7, Erkek	Kral şakir-Komik olduğu için hoşlanıyor, optimus prime-en güçlü ve en akıllı olduğu için
37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen	Merak Erkek olması yatkınlık Arkadaşları arasında popüler olması Futbol içermesi	8, Erkek	Çok iyi futbol oynuyor ve iyi biri

Annelerden üçü çocuğunun izlediği içeriği tercih sebebiyle ilgili *sebep yok, ne rast gelirse izliyor* demiştir. Bir anne çocuğunun izlediği içeriği *kendisinin seçtiğini* söylemiş, üç anne çocuğun izlediği içeriği tercih sebebiyle ilgili her hangi bir fikir belirtmemiştir. Kalan beş anneden sadece birinin söylediği sebep çocuğununki ile kısmen örtüşmektedir.

4.5. Tema 3: Şiddet farkındalığı

Tablo 13. Tema 3'ü oluşturan kategoriler ve sıklıkları

TEMA 3	Kategoriler	Frekans (kod)
Şiddet Farkındalığı	1.Annenin şiddetten ne anladığı	35
	2.Anneye göre çocuğun şiddetten ne anladığı	14
	3.Anneye göre çocuğun şahit olduğu/maruz kaldığı şiddet	17
	4.Şiddet içeren yayını çocuğun izlemesiyle ilgili ebeveynlerin düşünceleri	12
	5.Çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleriyle ilgili annenin düşüncesi	33
	6.Anneye göre çocuğun problem çözme şekli	27
	Toplam	138

Şiddet farkındalığıyla ilgili en sık bahsedilen iki kavram “Annenin şiddetten ne anladığı” ve “Çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleriyle ilgili annenin düşüncesi” olmuştur. Diğer kavramlar, sıklık sırasıyla; “Anneye göre çocuğun problem çözme şekli”, “Anneye göre çocuğun şahit olduğu/maruz kaldığı şiddet”, “Anneye göre çocuğun şiddetten ne anladığı”, “Şiddet içeren yayını çocuğun izlemesiyle ilgili ebeveynlerin düşünceleri” olmuştur.

4.5.1.Annenin şiddetten ne anladığı

Annelerin şiddeti tanımlaması ve sıklığı aşağıda yer almaktadır.

- Fiziksel şiddet (12)
- Sözel şiddet (10)
- Psikolojik şiddet (9)
- Kadına yönelik şiddet(5)

Annelerin çoğu şiddet kavramından fiziksel, sözel ve psikolojik şiddeti anladığını dile getirmiştir. Bir annenin şiddetle ilgili sözleri şu şekildedir, **“Mesela kötü söz de benim için şiddet. Üzücü, yorucu sözler de, vurmak zaten artık tamamen şiddet. Gönümüzü kalbimizi incitecek şeyler geliyor daha ziyade. Çünkü zaman ona döndü. Vurmalı kırmalı şiddeti herkes kabul etti zaten. O geliyor muhakkak ama bizi üzücü, yorucu hayattan soğutucu, onlar geliyor ve TV’deki haberler bana tamamen şiddet olarak geliyor. Haberlerin içeriği(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”** Bir kısım anne ise özellikle kadına yönelik şiddeti vurgulamıştır. Bir başka anne ise; **“Şiddet deyince aklımıza ilk vurdu kırdı geliyor. Ama sadece o değil, kavga sahnesi değil. Kadına yapılan şiddet, sözlü şiddet, bağırması, aşağılaması(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”** şeklinde şiddet kavramını açıklamıştır.

4.5.2. Anneye göre çocuğun şiddetten ne anladığı

Çocuğun neyi şiddet olarak gördüğüyle ilgili anneler sıklık sırasına göre şu kavramlardan bahsetmiştir;

- Fiziksel şiddet (9)
- Sözel şiddet (3)
- Psikolojik şiddet (2)

Bir anne çocuğunun sadece fiziksel şiddeti şiddet olarak gördüğünü şu cümlelerle açıklamıştır; **“Çocuklar şiddeti dayak olarak görüyorlar, aslında sade dayak değil. Sözle de şiddet olmuş oluyor. Ama çocuğa bakarsanız dayak şiddettir(41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”** Diğer bir anne ise çocuğunun sözel şiddetle ilgili söylediklerini; **“O da gelip bana söylüyor. “anne, bir kere lan dedi”, o kanalın aboneliğinden çıkıyor. Ya da ne bileyim argo bir kelime kullandı, bunu izlemiyor bir daha, kendi kaldırıyor veya gelip söylüyor(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”** diyerek ifade etmiştir. Yine başka bir annenin çocuğunun psikolojik şiddetle ilgili sözleri şu şekilde dile getirmiştir; **“Kızıyor, genelde. Çocuk üzerinden ya da anne baba bir şey yaptığı zaman neden onlar öyle diyor? Siz öyle değilsiniz ama diyor bize. Bizim evde yüksek sesle konuşmayız ya da eşimle birlikte birbirimize hırçınlığımız yoktur. Ya**

da kırıcı bir söz söylemeyiz. Çok nadir olur onlar ama... Ne bileyim oğlum onları gördüğü zaman kızıyor(37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı)."

Bir anne ise çocuğunun izlediği yayınlarda şiddet içerse bile tam çocuğun anlayamadığını şu sözlerle açıklamıştır; *"Bir şeyi sormadan izlemez. "Bu bana göre mi anne bir gelsene", der. İşim varsa bile, değişik bir çizgi film gördüğünde, "anne bu bana göre, benim yaşma göre mi", der. Ben de "sen biliyorsun zaten annecim, ne izleyip ne izlememen gerektiğini", derim. "Ama ben anlayamadım", der. Bazen anlaması için ben şey derim; bakarsın, kötü bir şey varsa kötü gördüğün şeyi hemen kapatırsın, sana göre değil annecim derim(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı)."*

4.5.3. Anneye göre çocuğun şahit olduğu/maruz kaldığı şiddet

Annelerden bir tanesi hariç hepsi çocuğunun şahit olduğu/maruz kaldığı şiddet kaynakları ve türlerinden bahsetmiştir, bunlar şu şekildedir;

- TV/TV dışı ekrandaki şiddete şahit olma (9)
- Okulda akran tarafından maruz kalma -sözel şiddet(3)
- Yaşanılan çevrede şahit olma-fiziksel şiddet(2)
- Okulda şahit olma-sözel şiddet (1)
- Okulda akran tarafından maruz kalma -fiziksel şiddet (1)
- Anne tarafından maruz kalma - psikolojik şiddet-bağırma (1)

Annelerin çoğu çocuğunun TV/TV dışı ekrandaki şiddete şahit olduğunu söylemiştir. Bu konuyu bir anne; *"Diyorlar ya örnek olun, öğüt vermeyin, adımlarınızı takip eder çocuklar. Bizim ailemizde şiddet yok ama artık çevre çok etkili. Mesela bir TV'yi açsa haberler başlı başına şiddet gösterisi zaten. Filmlerde mesela özellikle erkek çocuklarının izlediği filmler korkunç. Oğlumun izlediği oyunu izledim ben bir kere ekrana yansıtmıştı bilgisayarda değil de TV'ye, yani korkunç hatta sanki böyle hayvanı bile öldüremezsiniz. Sanki hiç acı vermeyecek bir şey yapıyormuş gibi. Yani öyle tak tak tak insan öldürüyorlar(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı)."* şeklinde açıklamıştır.

Annelerden biri çocuğunun şahit olduğu fiziksel şiddeti şu ifadelerle anlatmıştır; *“En ufak şeyde cözümü vurmak olarak gören çocuklar var. Oğlum da onlarla karşılaşıyor. Mesela benim yakın akrabam var. Çocuk bunaldığı zaman veya herhangi bir sorun yaşadığı zaman çocuk vurmaya eğilim gösteriyor. O da onu görüyor(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”* Diğeri bir anne de, *“Sonuçta bahçeye indiğinde çocuklar, arkadaşlarıyla kavga edenler, bağış çağırır, birbiriyle küsenler vs. olabiliyor. Onları da görüyorum. Okulda bile yani, hem de diğeri alanlarda maruz kalıyorlar(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”*, diyerek benzer durumdan söz etmiştir.

4.5.4. Şiddet içeren yayını çocuğun izlemesiyle ilgili ebeveynlerin düşünceleri

Ebeveynlerin şiddet içeren yayınları çocuğun izlemesiyle ilgili düşünceleri aşağıda yer almaktadır;

- Anne-baba hemfikir, izlemesini uygun bulmuyor(7)
- Anne izlemesini uygun bulmuyor, babanın düşüncesiyle ilgili herhangi bir fikir belirtmedi(3)
- Anne baba hemfikir, izlemesini uygun buluyor(1)
- Anne-baba hemfikir değıl, anne izlemesini uygun bulmuyor, baba buluyor(1)

Annelerin çoğı şiddet içeren yayını çocuğunun izlemesini uygun bulmadığını ve eşinin de aynı düşüncede olduğunu dile getirmiştir. Bu durumu annelerden biri şu şekilde ifade etmiştir; *“Babamızla hem fikiriz. Benim bazen görmediğim onun dikkatinden kaçmaz. Uyarır mesela, “bu çizgi film ona göre değıl, bu program ona göre değıl”(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*

Diğeri annelerden farklı olarak bir anne şiddet içeren yayını çocuğunun izlemesini uygun bulduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir; *“Aslında bir yönden de iyi, ondan ders de alabiliyoruz. Gösterdikleri zaman, onu hiç bilmeden yaşamak da aslında kötü, hani “ot” gibi büyümeyelim yani biz de. Görüp ders alan da oluyor, o tür şeylerden çok etkileniyorlar, çocuk olunca(41 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”*

Bir başka anne de şiddet içeren yayını çocuğunun izlemesini uygun bulmadığını ancak eşinin kendisinden farklı düşündüğünü şu sözlerle açıklamıştır; ***“Ya bu milli bir dizi, artık bir şeyleri de bilsin”, diyor. “Tamamen de öyle korumacı yetiştirme” diyor. “Elbet görecek, bilecek” diyor(34 yaş, üniversite mezunu, ev hanımı).”***

4.5.5. Çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleriyle ilgili annenin düşüncesi

Çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleriyle ilgili annelerin düşünceleri şu şekildedir;

- Çevresel şiddete şahit olması (6)
- İzlediği şeylerde şiddete şahit olması (5)
- Ailede şiddete şahit olması (5)
- Çevresel şiddete maruz kalması (5)
- Rol model alma (4)
- Çocuğun cinsiyetinin erkek olması (2)
- Karakter problemi-bencillik (1)
- Ailede şiddete maruz kalması (1)
- Örnek aldığı kahramanın şiddet göstermesi (1)
- Ailelerin bilinçsiz olması (1)
- Ailelerin şiddet davranışına yönlendirmesi (1)
- Çocuğun kendini ifade edememesi (1)

Çocuklarda şiddet davranışı gösterme nedeninin çevresel şiddete şahit olma olduğunu düşünen annelerden biri bu durumu şu şekilde açıklamıştır; ***“Etraftan gördükleri için, çevrelerinden tanık oldukları için. İlk sebep odur herhalde, başkalarından görüyor, aynısını yapıyor, taklit ediyor onu. Rol model olarak alıyor karşısındaki kişiyi(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”***

Çocuklarda şiddet davranışı gösterme nedeninin izlediği ekranda şiddete şahit olma olduğunu düşünen bir anne de bu durumu şöyle ifade etmiştir; ***“İzlediği filmlerde gördüyse gösterebilir. Orada örnek aldığı bir karakterin davranışları o şekilde ise, onun kahramanı ne yapıyorsa gösterebilir. Çünkü orda kahramanlar iyi seçiliyor olsa bile bazen tam çok da iyi olmayabiliyor, karşı tarafı ezici. Orada illa ki bir tarafın kaybetmesi, bir tarafın kazanması gerektiği için çocuk kazanan taraf da olsa bile kaybeden tarafı ezebiliyor, üste çıkma şeklinde(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”***

Çocuklarda şiddet davranışı gösterme nedeninin ailede şiddete şahit olma olduğunu düşünen bir anne de bu durumu şu şekilde açıklamıştır; ***“Ailede gördüyse gösterebilir diye düşünüyorum, anne babada gördüyse gösterebilir(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen)”. Başka bir annenin bu konudaki düşüncesi de benzerdir ve “Önce ebeveynler etkiliyor. Ben nasıl bağıriyorum, çocuğum da bağırarak problemlerini çözüyor diyorsam, hani babasının anasının tutumu neyse çocuğun da tutumu o, direkt bire bir gördüğüm(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı)”*** diyerek bunu ifade etmiştir.

Annelerden ikisi ise diğer sebep olarak erkek cinsiyeti belirtmiştir. Bir anne bu konudaki düşüncesini şöyle dile getirmiştir; ***“Ben şimdi kızlarda bu tür konuda bir sıkıntı yaşamadım. Kızlar daha narin oldukları için şiddete karşı da biraz şeyler(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”***

Çocuklarda şiddet davranışı gösterme nedeninin çevresel şiddete maruz kalma olduğunu düşünen bir anne de; ***“Eğer biri ona vurduysa o da vurur(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*** Diyerek çocuğunun şiddet davranışı gösterme nedenini açıklamıştır.

4.5.6. Anneye göre çocuğun problem çözme şekli

Anneler çocuğunun problem çözme şekliyle ilgili şu kavramlardan bahsetmişlerdir;

- Hırçınlaşma (5)
- Vurma (4)
- Ağlama (4)
- Bağırma (4)
- Anneyle paylaşarak yardım alma (4)
- Kendini ifade edememe (2)
- Hakkından vaz geçme (2)
- Muhatabıyla konuşma (1)
- Öğretmeninden yardım alma (1)

Çocuğunun problem çözme şekli olarak hırçınlaşma, vurma, ağlama ve bağırma bahseden annelerin cümlelerinden bazıları aşağıda yer almaktadır;

“Çabuk sinirlenir, hemen kapıları falan çarpabilir. Bağırır, ha bazen de ağlıyor(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”

“Bağırır. Yani öyle vurup saldırma yoktur. Ona saldırılırsa ancak kendini korur. Ama yapar yani hani dalar(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

“Bağırır. Çünkü ben de bağırarak çözüyorum problemimi(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

“Bağırır, bağırır. Hırçınlaşıyor, arkadaşına bağırıyor. El kol hareketleri yapıyor, saldırma değil de. Yeri geldi mi o da oluyor tabi, karşısındaki kişi ilk darbe gösteren olursa, karşılığını veriyor(45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”

“Mesela diyor, anne bu bana vurdu, ben de karşılık verdim. Ben onu ona anlatmaya çalışıyorum. Böyle bir sorunla karşılaştığında, öğretmenine söyle, sen şiddet sakın uygulama. Çünkü kimsenin kimseye vurmaya hakkı yok(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

Annelerden bir kaçı çocuğunun yaşadığı bir problemi çözmek için kendisinden ve öğretmeninden yardım aldığını, muhatabıyla konuştuğunu söylemiştir. Bu durumu bir anne şu ifadelerle anlatmıştır; ***“Sıkıntılar yaşadı, ama sonra kendisi halletti onları.***

Öğretmenine söyledi. Bize söyledi. Arkadaşlarıyla konuştu falan halletti(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”

Bir problem yaşadığında çocuğunun kendini ifade edemediğini ve soyutladığını söyleyen bir anne de durumu şu cümlelerle açıklamıştır; ***“Üzüldüğünde çok senin yanında üzüldüğünü belli etmek istemiyor, çıkıyor odasına mesela. Kapısını kapatıyor. Odasına girilmesini istemiyor. Açmak istediğinde sen rahatsız ettiğinde o da rahatsız olduğunu belirtip bağırma çağırma olabiliyor. Sinirlenince de benzer tepkileri olabiliyor. Ama bazen şu oluyor, bir şeyleri alıp o an çarpma gibi, vurma, kırma gibi. Sonrasında üzülse de tepkileri eşyaya oluyor. Böyle dengesiz hareketleri olabiliyor. (37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”*** Benzer şekilde başka bir annenin konuyla ilgili söyledikleri şunlardır; ***“Biraz kendini ortamdan soyutluyor gibi. Uzaklaşıyor ortamdan, çekiliyor kenara. Çabuk ağlayabiliyor(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”***

4.6. Tema 4: Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi

Tablo 14. Tema 4’ü oluşturan kategoriler ve sıklıkları

TEMA 5	Kategoriler	Frekans (kod)
Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi	1.Şiddet içeren yayının çocuğa etkisiyle ilgili annelerin düşünceleri	19
	2. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin gözlemleri	29
	3.Şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda çocuğun duruma tepkisi ile ilgili annelerin değerlendirmeleri	19
	Toplam	67

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi temasında en sık bahsedilen kavram “Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin gözlemleri” olmuştur. Bunu takip eden diğer iki kavram ise, “Şiddet içeren yayının çocuğa etkisiyle ilgili annelerin

düşünceleri” ve “Şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda çocuğun duruma tepkisi” dir.

4.6.1. Şiddet içeren yayının çocuğa etkisiyle ilgili annelerin düşünceleri

Şiddet içeren yayının çocuğa etkisiyle ilgili bir anne bu konuda daha önce hiç düşünmediğini dile getirmiştir. Kalan annelerden ikisi de şiddet içeren yayınlardan çocuğunun etkilenmediğini düşünmektedir ve bu annelerden biri düşüncesini şu şekilde açıklamıştır; ***“Evdeki kendi çocuğumdan yola çıkarak, etkilenmiyor diye düşünürüm yani. Hiç anlatmaz, söz etmez öyle(37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı)”***. Diğer annelerin şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi hakkındaki düşünceleri ise aşağıda yer almaktadır;

- Çocuğun aklına zarar verme düşüncesini sokma (4)
- Çocuğu ruhsal olarak etkileme (2)
- Çocuğun birine zarar vermesini normalleştirme (2)
- Çocuğun bilinçaltını kirletme (2)
- Çocukta merhamet duygusunu azaltma (2)
- Çocuğun hoşgörüsünü azaltma (2)
- Çocuğu duyarsızlaştırma (1)
- Çocuğu hırçınlaştırma (1)
- Çocuğu sabırsızlaştırma (1)
- Çocukta güven duygusunu azaltma(1)
- Çocuğun gerçeğe adaptasyonunu bozma (1)

Şiddet içeren yayınların çocuğu şiddete yönlendirebileceğini düşünen bir anne ise bunu şu şekilde ifade etmiştir; ***“Elbette ki olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Onları tabi ki şiddete yönlendirebilir, gördüğünü taklit edebilir. Aynısını yapmaya kalkabilir. Yapamasa bile bir şekilde ucundan kıyısından muhakkak etkileniyordur(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”*** Şiddet içeren yayınların çocuğun aklına zarar verme düşüncesini soktuğunu düşünen bir anne bunu şöyle açıklamıştır;

“Ben açıkçası şeyi de düşünüyorum, akla düşürmek gibi, yani yöntem öğretiyorlar bir nevi. Yani filmler de öyle. Bir insana nasıl zarar verebilirsin nasıl bir insanı öldürebilirsin bir kötülük yapabilirsin onun yöntemini de öğretiyorlar gibi, çünkü detayıyla gösteriyorlar maalesef(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi hakkındaki düşüncesini diğer bir anne de şu sözlerle dile getirmiştir; ***“Bir çocuğun annesine bağırması, kötü davranması sanki onu da etkileyecekmiş gibi geliyor. Dövüş sahneleri, mesela gençlik dizileri, çete dizileri, böyle bir şey görmesin, görse rahatsız olur. Ne bileyim. Kesinlikle yetişkin dizileri yetişkinlere bile zararlıyken çocukların izlemesi...(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*** Benzer şekilde başka bir annenin bu konudaki düşünceleri şunlardır; ***“Filmlerin sadece o direk şiddet sahneleri değil de arkada kalan sahnelerde de çocukların zihin altında kalan bir şeylerin olabileceğini düşünüyorum. Sadece o sahne “”Biliyoruz seni” çıkışı gibi, hariçte de zaten çocuğa film süresi boyunca bir şeyler empoze ediliyor. O film boyunca alıyor zaten alacağını(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”***

Şiddet içeren yayınların çocukta merhamet duygusunu azalttığını düşünen annelerden biri; ***“Artık çocuklar merhametsizleşiyor, şiddetli şeyleri izledikçe. Hakikaten, merhamet duyguları sanki azalıyor. Daha çok kavgacı, daha çok anlayışsız olabiliyorlar. Hani ilkokulda bile, sınıfta bile çocukların arkadaşlarıyla birlikte diyalogları kopuyor(40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”*** diyerek bu durumu ifade etmiştir.

4.6.2. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin gözlemleri

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerden 1'i her hangi bir gözlemi olmadığını belirtmiştir, diğer annelerin bu konudaki gözlemleri aşağıda yer almaktadır;

1. Taklit etme (6)
2. Uykudan korkarak uyanma (4)
3. Rüyasında görme (3)

4. Problem çözerken şiddete başvurma (3)
5. Gerçek hayata adapte olamama (3)
6. Korkma (3)
7. Ağlama (2)
8. Öfke patlamaları yaşama (2)
9. Çocukta algılamada kopukluk (2)
10. Tedirginlik gösterme(1)
11. Farklı kimliğe bürünme (1)

Çocuğun şiddet içeren yayınları izlemesiyle annelerin çocuklarda gözledikleri en sık davranış çocuğun izlediğini taklit etmesi olarak çıkmıştır. Bu durumu anlatan annelerden birkaçının ifadeleri şunlardır; *“İzledikten sonra koltuklarda zıplıyor, elinde silah varmış gibi yapıyor...”ben askerim”, diyor, “anne devletimi koruyorum”, diyor. “ülkemi koruyorum” diyor, “işte benim cephem burası anne, senin cephen de burası olsun” diyor. “Sen iyi ol, ben kötü veya ben iyi olayım sen kötü” diyor(34 yaş, üniversite mezunu, ev hanımı).”*

“Bir kere eşimle tableten izlerken eşim, “D.E.(dizi)”, onu izledi, sonra... Orada tarih anlatıyordu, çok masumane ama işte bu bilmem ne, bu onun oğlu falan, ama baktım ki çocuğun elinde kılıçlar...(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

Annelerin gözlemledikleri diğer bir durum da çocuğun rüyasında korkması ve uykudan korkarak uyanması olmuştur, bu durumla ilgili birkaç annenin anlattıkları şu şekildedir;

“Mesela korku filmleri izler. Hiç etkilenmez ama yatağında yattığı zaman sanki bana birisi sesleniyor işte, nefes alıp verdiğini hissediyorum diye söyler(37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”

“Eğer çocuğu çok üzen bir şey filmde geçmişse, çizgi film olsun veya şiddet içeriği olsun, izlerken o şiddet filmi veya çizgi film iyi gibi gelse de, rüyasında korkabiliyor. Ben bunu, sonradan ne gördün rüyanda dediğimde izlediği durumun benzerini anlatıyor “kaçtım, beni kovaladı, şuraya saklandım”. Çünkü bu şiddet içerikli şeylerde saklanma, kovalama gibi şeyler olduğu için bunu aslında rüyalarında bilinçaltılarında yaşayabiliyorlar. Ama hatırlıyorlar ve anlatabiliyorlar(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”

“Etkilenip rüyasında gördüğünü biliyorum. “anne ben dün akşamki filmde çok üzüldüm, aynısını ben rüyamda gördüm. “, dediği oldu(45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”

“Bu oyunlardaki şeyleri görüyordu veya korku filmi seyretti ise korku filmindeki o karakterleri rüyasında bire bir görüyordu. Bağırarak uyandığı oldu, kabusu dışa vurarak uykusunda bağırarak. Rüyada korkmuş, gerçek hayatta korkarsınız da çılgılık atarsınız öyle uyandığı oldu(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”

“Uykusunda korkuyor, o an korkmuyor tabi. Korkarak, ağlayarak uyandı. Yanıma geldi. O an konuşmuyor, sanki kitleniyor. Sabah olduğunda anlatıyor. Sen niye korkmuştun annecim diyorum, “rüyamda bunu bunu görmüştüm”(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

Bir başka annenin şiddet içerikli yayınların çocuğuna davranışlarına etkisiyle ilgili gözlemleri şunlardır; *“Gördüğünü yapmak istiyor, arkadaş çevresi de öyle. Çünkü büyüyorlar, TV’de görüyorlar, küfürler de çok fazla, kullanıyorlar sürekli(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”* Diğer bir anne; *“Şiddetli şeyleri izleyen çocukların şiddete meyilleri çok oluyor. Ben bunu görüyorum. Bir arkadaşın çocuğu var. Çocuk kendi kendine çok hayal kuruyor. Hani yolda okula gidiyor, bu büyük de bir çocuk. Hayal kurarak, konuşarak, böyle hareketler yaparak(40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”* diye benzer bir durumdan bahsetmiştir.

Bir diğer anne ise şiddet içerikli yayınları izlemesi sonrasında çocuğunun gerçek hayata adapte olmakta zorlandığını şu ifadelerle açıklamıştır; *“O izledikleri filmlerde kapattıktan sonra ne yapacağını bilememe, yani “şimdi ne yapacağım, boş boş niye duruyoruz”, çocuk oradan kendini koparıp normal dünyaya adapte olamıyor. Normal hayat ona sıkıcı ve durağan gelmeye başlıyor, oradaki vurduları kırdıları günlük hayatta yapamıyor. Bakıyorsun kapatıyorlar ve bir on dakika sonra oradaki şeyleri birbirlerine taklit ediyorlar. Vurma, çarpma tabi ki, o adaptasyonsuzluğunu görüyorsun ve hırçınlaştığını görüyorsun (37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”*

Şiddet içeren yayının çocuğunun üzülmeye ve ağlamasına sebep olduğunu söyleyen annelerin ifadeleri şu şekildedir;

“Üzücü bir şey seyrettiğimde o da üzülür. Hatta ağladığı bile olur mesela. Etkileniyor(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

“Televizyonda “S.A.K.” diye bir dizi var, onu ben seviyorum. Seyrediyorum. Geçen haftaydı zannedersem. Kızım da bir sahnesinde şuan hatırlayamıyorum, her halde çocukla ilgili bir sahneydi, ağladı, hüzünlendi(45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”

4.6.3. Şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda çocuğun duruma tepkisi ile ilgili annelerin değerlendirmeleri

Çocuğunun şiddet içeren yayına maruz kaldığı andaki tepkileriyle ilgili olarak annelerden 4’ü çocuğunun o anda tepkisiz olduğunu, sakin kaldığını belirtmiştir. İki anne ise bu konuda herhangi bir şey belirtmemiştir. Diğer annelerin ifadeleri ise şunlardır;

- Korkma/endişelenme (5)
- Daha dikkatle izleme, merak etme (3)
- Üzülme, ağlama (2)
- Kınama (2)
- Kanalı değiştirme/kapatma (2)

Çocuğunun şiddet içeren yayına maruz kaldığı andaki tepkilerinden annelerin en sık bahsettikleri korkma/endişelenme ile ilgili bir kaç annenin ifadeleri aşağıda yer almaktadır;

“Çocuk bana soru sorarsa, endişelenmişse -ki ben bunu oğlumda çok görüyorum. Oğlum çok çok etkilenen bir çocuk, hemen soruyor Allahtan. “Anne bu böyle böyle yapmış, neden yapmış”, ben de onun nedenini, anlatabildiğim kadar, onun anlayabileceği tarzda açıklamaya çalışıyorum(40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”

“Kızım der ki; “bak rüyama girer değiştirin”, gözlerini kapatır. “Bak kabus görürüm”, der(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”

Çocuğun şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda daha dikkat kesildiğini belirten bir anne ise bu durumu şu ifadelerle açıklamıştır; *“Haberlerde denk geliyor, mesela*

bir cinayet işlenmiş. Hemen sormaya başlıyor. “Anne niye işlemiş, çok kötü değil mi bu insan”, hemen sorulara yöneliyor. Tabi böyle kısa yollarla hemen yanlış olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Ama dikkatini çekiyor, mesela özellikle kötü haber olduğu zaman özellikle ekrana kilitleniyor. Meraklanıyor(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

Annelerden biri o andaki çocuğunun tepkilerini şu şekilde belirtmiştir; **“Bana sarılıyor, ağlıyor, şey yapıyor, üzülüyor. Kendisi bazen alıyor kumandayı, kapatıyor. Anne seyretmek istemiyorum diyor(45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”**

Şiddet içeren yayını izlerken çocuğunun o anda geçen duruma kızarak tepki verdiğini söyleyen bir anne ise olayı şu cümlelerle açıklamıştır; **“Kızıyor, söylüyor kendi kendine. “Niye böyle çizgi film koyuyorlar”, falan diyor ama sonra bakıyorum izliyor(37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı)”**.

4.7. Tema 5: Şiddet içeren yayına karşı ebeveynin tutumu

Tablo 15. Tema 5’i oluşturan kategoriler ve sıklıkları

TEMA 5	Kategoriler	Frekans (kod)
Şiddet içeren yayına karşı ebeveynin tutumu	1.Çocuğun izlediği içeriği ebeveynlerin kontrol şekli	26
	2.Şiddet içeren yayına karşı ebeveynlerin tutumu	27
	3.Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin destek algısı	9
	4.Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin engel algısı	33
	Toplam	95

Tema 5’te en sık bahsedilen kavram “Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin engel algısı” olmuştur. Bunu sırasıyla şu kavramlar takip etmiştir; “Şiddet içeren yayına karşı ebeveynlerin tutumu”, “Çocuğun izlediği içeriği ebeveynlerin kontrol şekli” ve “Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin destek algısı”.

4.7.1. Çocuğun izlediği içeriği ebeveynlerin kontrol şekli

Çocuğun izlediği içeriği sadece annelerden biri kontrol etmediğini söylemiştir, diğer annelerin çocuğun izlediği içeriği kontrol şekilleriyle ilgili bahsettikleri şunlardır;

- Gözlemleme (6)
- Yönlendirme (5)
- Beraber izleme (5)
- Programı izlemesini yasaklama (4)
- Programı annenin seçmesi (4)
- O kanalı TV den kaldırma (2)
- İzlem sonrasında bilgisayar geçmişinden kontrol (1)

Anneler tarafından bahsedilen en sık kontrol şekli çocuğun ne izlediğini gözlemlemek olmuştur. Bununla ilgili bir anne şu şekilde açıklama yapmıştır; ***“Girip çıkıyorum, kontrol ediyorum. Babası bilgisayarda geçmişe bakıyor, ne yapmış ne etmiş hep sürekli inceler, ne yapmış ne etmiş kontrol altında(47 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”***

Çocuğun izlediği içeriği yönlendirme ve uyarmayla kontrol ettiğini söyleyen birkaç annenin sözleri ise şunlardır; ***“Yönlendiriyorum, yönlendirmezsek olmaz açıkçası. Ona kalsa o her şeyi izler(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”***

“Aman diyorum böyle şeyler izlemeyin bak çocuğum diyorum. İzlerken bile benim tüylerim diken diken oldu ağlayasım geliyor böyle şeyleri izleyince derim(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı)”

Annelerin çocuğun izlediği içeriği kontrol için kullandığı bir başka yöntem ise beraber izleme olmuştur. Bir annenin bu konuda yaptığı açıklama şudur; ***“Açıkçası şimdiki çizgi filmleri ben beğenmiyorum da, ama kızım ile oturup içeriği hakkında bilgim olsun diye izliyorum(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”*** Diğer bir anne de benzer şekilde şu ifadelerde bulunmuştur; ***“Benim olmadığım ortamda elimden geldiği kadar izlemesine müsaade etmiyorum(45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”***

4.7.2. Şiddet içeren yayına karşı ebeveynlerin tutumu

Şiddet içeren yayına karşı ebeveynlerin gösterdikleri tutum sıklık sırasına göre aşağıda yer almaktadır;

- Kapatma/kanal değiştirme/başkasına yönlendirme (12)
- Açıklama yapma (7)
- İzletmeye devam etme (4)
- Kınama, eleştirme (3)
- Merakını gidermek için sınırlı miktarda izin verme (1)

Anneler tarafından şiddet içeren yayına karşı en sık bahsedilen kapatma/kanal değiştirme/başkasına yönlendirmeyle ilgili bir annenin söyledikleri şu şekildedir; *“Görsel olarak maruz kalma durumunu hissettiğim anda, ola ki TV açıktır, ona denk gelmiştir, hem ben hem babası mutlaka kanal değiştiririz, kapatırız. Ona mutlaka engel olunur(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”* Bir başka annenin de bu konudaki ifadesi benzer şekilde şudur; *“Hani ben bir şey izlediğim zaman izlememesi gereken, haberleri izlediğimizde mesela işte ölüm, bıçaklama, yaralama, cinsel istismar gibi hemen kapatırız, ya da değiştiririz(34 yaş, üniversite mezunu, ev hanımı).”* Bir diğer annenin ifadeleri de destekler niteliktedir; *“Sakındığım bir sahne gördüysem mesela onu izlemesine izin vermiyorum. Neydi “E.K.(çizgi film)” izlemişti bir ara, çok saçma abuk bir çizgi filmdi. Kesinlikle izlememesi gereken, hatta korkmuştu bir kere. Onu gördüm sahnelerini, bir daha izletmedim. Yani sakıncalı bir şey görüyorsam izletmiyorum(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*

Şiddet içeren yayına çocuğunun maruz kalması durumunda çocuğa izletmeye devam ettiğini ancak açıklamada bulunduklarını söyleyen annelerden biri şu sözleri dile getirmiştir; *“Sorularına da cevap veriyorum. Kaçmıyorum sorulardan, açıkçası bilmesi de gerekiyor, tabi çok vahşi şekilde değil, onu da kısaca netleştiriyorum kafasında bilmesi için. Çünkü yalan da söyleyemem. Özellikle benim çocuğum meraklıdır, çok sorar. Netleşmeyince sürekli sorar o soruyu(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*

Yine bir anne şiddet içeren yayına karşı tutumlarıyla ilgili şu cümleleri kurmuştur; *“Biz genelde kanal değiştiririz. Değiştirirken de mutlaka bir açıklama*

yaparız. Kızım bak bunlar gerçek değil, böyle şeyler olmaz gerçek hayatta(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı). Aynı anne bir başka tutumu olan kınamayı şu ifadelerle anlatmıştır; *“Hiç tasvip etmediğimizi bazı kelimelerle veya o anki duygularla mimiklerimizle dile getiriyoruz. Ben mesela bunu hiç beğenmedim. Şu yaptığı hiç hoş değil(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”* Diğer bir anne de kınama şeklinde benzer bir tutum sergilediklerini söylemiştir; *“Yorum yapıyoruz. Niye yapıyor, neden yapıyor. Kadının hakkı yok mu, işte diyorum “erkek niye böyle yapmış” bu tür şeyleri konuşuyoruz(37 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”*

Şiddet içeren yayınlara ilgili bazen çocuğunun merakını gidermek için sınırlı miktarda çocuğunun izlemesine izin verdiğini söyleyen annenin bu konudaki cümleleri şunlar olmuştur; *“Meraklanıp hiç vermediğim bir şey olmadı. Zaten engel olmak hakikaten kolay değil. Çünkü burada evde engel olsak da o çocuk bir şekilde okul ortamında tablet olayları da var bunların. Okulda o oyuna bir şekilde girebiliyor. Hani takip etme adına, neleri oynadığını da görme adına aslında evde de bir yarım saat bakmasına izin vermek lazım. Çünkü arkadan bu çocuk nasıl devam ettirir veya nerelerde nasıl yapar bilemiyorsun. Onun hevesini aldığı veya ne oynadığını o an bilginin olması da güzel oluyor(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen). “*

4.7.3. Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin destek algısı

Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerden dördü her hangi bir destekten bahsetmemiştir. Diğer annelerin destek olarak söz ettiği faktörler ise şunlardır;

- Babanın da benzer tutumda olması (6)
- Çocuğun öğretmenin bu konudaki hassasiyeti (2)
- Başka bir otoritenin de çocuk üzerinde etkili olması (1)

Şiddet içeren yayına karşı babanın da benzer tutumda olmasını destek olarak gören annelerden bir kaçının ifadeleri şunlardır; *“Babası bilgisayarda geçmişe bakıyor, ne yapmış ne etmiş, O anlamda rahatım, çünkü kontrol ediyor(47 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*

“Babamızla hem fikiriz, hatta benden daha katı, kuralcıdır. Benim bazen görmediğim onun dikkatinden kaçmaz(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

Şiddet içeren yayına karşı tutumunda çocuğun öğretmenin tutumunun kendisine destek olduğunu bir anne şu şekilde belirtmiştir; ***“Öğretmenimiz bu konuda çok titiz. Çok seviyoruz okulun tutumunu. Kesinlikle sürekli çocukları uyarıyor. Çocukları bir uyardı, iki uyardı diyelim ki hala izleten veliler var, toplantı olduğu hafta isim vermeden de olsa bunları baskın söylüyor, “İzletmeyin, çocuklar görmesin”(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*** Benzer şekilde başka bir anne de çocuğun öğretmenin desteğini anlatmıştır; ***“Ama ben bunu çocuğuma izah ettiğim zaman benim söylemem fazla bir etki yaratmıyor. Öğretmenin konuşması daha etkili olduğu için, öğretmenimiz de konuştu, istemiyorum dedi. Çizelge yaptı kendine. Oynamadığı süre zarfına gülen yüz, oynadığı zamanlara ağlayan yüz yapacaksın dedi. O etkili oldu. Hafta sonu hiç almadı diyebilirim eline(45 yaş, ortaokul mezunu, ev hanımı).”***

Başka bir otoritenin de çocuk üzerinde etkili olması durumunun kendisini desteklediğini söyleyen bir annenin açıklaması ise şu şekildedir; ***“Benim dışımda bir görüş duyduğu zaman oğlum, mesela doktordan duyduğu zaman “Bak oğlum uzmanlar böyle yasaklıyor, önermiyor” dediğim zaman onu dikkate alan bir çocuk(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”***

4.7.4. Şiddet içeren yayına karşı tutumunda annelerin engel algısı

Bir anne hariç tüm anneler şiddet içeren yayına karşı tutumlarına engel bazı faktörlerden bahsetmiştir, annelerin bildirdiği engel faktörler şunlardır;

- Annenin ekrandaki şiddetin kaçınılmaz olduğunu düşünmesi(7)
- Toplumca ortak hareket edilmemesi (5)
- Çoklu ekran maruziyetinin olması nedeniyle kontrol zorluğu (5)
- Sosyal çevresinin bu konuda yeterince duyarlı olmaması(4)
- Çocuğun anne görmeden izlemesi (4)
- Çocuğun tepkileri (3)

- Annenin yetememesi (2)
- Annenin otorite kuramaması (2)
- Babanın farklı tutumda olması (1)
- Annenin tutarlı olamaması (1)
- Yaz dönemi maruziyet süresinin artması-okulun olmaması (1)
- Kış dönemi maruziyet süresinin artması-kapalı alan (1)

Ekrandaki şiddetin kaçınılmaz olduğunu düşünmesi annelerin en sık bahsettiği engel faktördür, bununla ilgili birkaç annenin ifadesi şu şekildedir;

“Ortadan kaldırmanın mümkün olmadığını düşünüyorum. Çünkü önlemek, çocuğa seyrettirmemek demek, ama onun üstünde çok hakimiyet kuramıyorsun. Çünkü seyretme oğlum diyorsun, o gün seyretmek istiyor. Ne seyredeceğim o zaman diyor. Hepsinde aynı var diyor. Yani olmayan bir program yok. Hepsinde var, ister istemez seyre diyorsun, engelleyemiyorsun(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

“Azaltılamaz, yani dediğim gibi en sakın bir insan bile izliyordur herhalde. Çünkü sıradan bir şey sana keyif vermiyor. Hani medya kaynakları da bunu bildiği için haberler bile o kadar saçma oldu ki artık. Yolda dönüp bakmayacağın bir olayı haber yapıyorlar, çünkü böyle çekebiliyorlar insanları. Onlar para kazanmanın derdinde, evdeki halk da oturup vakit geçirmenin derdinde(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”

Toplumca ortak hareket edilmemesi, çoklu ekran maruziyetinin olması nedeniyle kontrol zorluğu, sosyal çevresinin bu konuda yeterince duyarlı olmaması şeklinde engel bildiren annelerden biri bunları şu ifadelerle açıklamıştır; *“Tablet çocukların elinde oluyor. Onlar oynayınca o da otomatikman onunla oynuyor. Hayatımızın bir parçası oldu. Yani herkes için söylüyorum, kendim için söylemiyorum. Evimizde var, kendisinin de var, abisinin de var, oyun konsolu var. Ondan da oynuyor, telefonumu bazen kaçırıyor, oynuyor. Ya TV ya telefon, kuzenleriyle birleşiyoruz, onlar oynuyorlar, hadi yasak koydum. Ne kadar engelleyebilirsin. Çünkü onların hepsinde var. Onlar oynamak istiyor, bu sefer böyle köşede bakıyor falan, o zaman çok üzülüyorsun. Al hadi oğlum oyna sen de diyorsun. Otorite kuramıyorsun, çünkü çevreden dolayı. Benim gibi düşünen birkaç anne daha olsa, kurabiliyorsun. Ben yasak koydum, ben hafta içi yasak koydum. Büyük oğlumun arkadaşı bize geliyor, oynuyor. Anne ödevimizi bitirdik, oynuyoruz*

*diyor. O da uzaktan bakıyor, anne ben niye oynayamıyorum diyor. Üzülüyorsun, al hadi oğlum sen de telefonla oyna diyorsun(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*Bir diğer annenin engeller konusundaki ifadeleri benzerdir; *“Çok şiddet içerikli oyunlar, ben çocuğumu oynatmıyorum. Ya nebileyim, ben oynatmıyorum ama çocuk dışardan gelip, “anne bir oyun varmış, çok güzelmiş, şuymuş buymuş”, bir yere gittiğimiz zaman ben tabletimi götürmüyorum, ama çocuk (savaş oyunu) oynuyor, benim oğlum görüyor. Hiçbir şeyi evden öğrenmedi, arkadaş çevresinden, işte ben buna dikkat ederken diğer veli de dikkat etse aslında böyle bir yayılma olmayacak. Çocuğumu ben korurken arkadaşlarımdan da koruyorum, arkadaşlarımdan çocuğundan da korumak durumunda hissediyorum kendimi(32 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”* Bir başka annenin de toplumsal ve sosyal çevreyle ilgili engeller hakkında olan açıklaması şudur; *“Şiddet içerikli yayınları mümkün mertebe çocuklara hiç izletmesek keşke, hiç tanıştırmasak. Fakat bunu belli bir yaşa kadar koruyabiliyorsun. 3-4 yaşa kadar çocuk yanında belli bir sıkıntı oluşturmuyor. Ama bir kreş ortamına gittikten sonra, ilkokula gittikten sonra illa ki bu konuşuluyor. Arkadaşları anlatıyor, şunu izliyorum şu saatte. Onun kritiğini yapmadan bunlarda izlemek istiyorlar. Engel olamadığımızdan dolayı onu devam ettiriyorlar malesef. Aile bir yere kadar buna engel olabiliyor. Sonra çocuk topluma karışmaya başladığı andan itibaren senin oradaki baştaki koruyuculuğun bitiyor bir yerde, yüzde yirmilere otuzlara düşebiliyor gerçekten arkadaş çevresi ile(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”*

Anneleer şiddet içerikli yayınlara karşı tutumlarında çocuğun anneden gizli izlemesini bir engel olarak ifade etmişlerdir. Bir anne bu durumdan şu şekilde bahsetmiştir; *“Çok sevdiği bir çizgi filmi ben ona anlatıp yasak koyduğum halde kapıyı kapatıp -ki bizim evde kapılar kapanmaz- izleyebiliyor. Kapılar kapandıysa bilin ki gizli bir şeyler yapıyor(38 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”* ve başka bir annenin bu konudaki cümleleri benzerdir; *“İzin vermiyorsam, bir şekilde tekrarını izliyor bilgisayardan. Onu istemiyorum yapmasını, onu yapıyor(47 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*

Annelerin şiddet içerikli yayınlara karşı tutumlarında engel olarak gördüğü faktörlerden biri de çocuğun tepkisiydi. Annelerin bahsettiği tepkiler; çocuğun itiraz etmesi, isteğinde ısrarcı olması, üzülmesi/ağlaması, hırçınlaşması şeklindeydi. Bir

anneninin bu engel konusundaki cümleleri şunlardır; *“Çocukların üzerinde baskı kuramıyoruz, bu sefer kötü etkiliyor çocukları. Ya ağlıyor ya kızıyor, ya birazcık daha davranışını değiştirebiliyor. Kıramıyorum ama yapacak da bir şey bulamıyorum. Açmak zorunda hissediyorum kendimi. Ne kadar yasaklayabilirsin?(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”* Bir diğer annenin çocuğunun tepkileri konusundaki ifadeleri de benzerdir; *“Yani orada çocuk kızarak tepki veriyor annesine. “Kapatamazsın, o zaman ben de gelir senin şu yaptığına şunu yaparım gibi. Çocuk normal karakterinden sıyrılıyor, küçük bir canavarcıkmış gibi. “Bunu yapamazsın, niye tam en önemli yerinde kapattın” gibi olabiliyor. Çocuk tabi ki çok daha kötü hissediyor kendisini. Onu yapmamaya çalışıyorum. Bir kere denedim olmuyor hakikaten(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).* Başka bir anne de yine çocuğuyla yaşayacağı çatışmayı şiddet içeren yayına karşı tutumunda engel olarak vurgulamıştır; *“Kurallar açıkçası çok etkili olamıyor. Yani biz kızında şuan o sıkıntıyı yaşamıyoruz. Kızıma telefonu ver dedin mi bir ver dedin mi iki üçüncüye veriyor. Babası da diyor kızım sen izlemeyeceksin bu şeyi deyince veriyor. Yaş ilerledikçe bu sınırı uygulayamıyorsunuz. Çünkü artık çatışma halinde oluyorsunuz(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).”*

Yazın ekran maruziyetinin artması nedeniyle içerik kontrolünün zorlaştığını belirten bir anne bu durumu şu cümlelerle açıklamıştır; *“Onun kontrolünü de yazın yapmak kolay olmuyor. Sene içinde, dönem içinde tabi ki yapabiliyoruz da, yazın bir şekilde ya arkadaşlarıyla, ya abisiyle birlikte izledikleri şeyler de oluyor(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”* Bu durumla zıt olarak başka anne kış dönemini engel olarak gördüğünü belirtmiştir; *“Kışın tabi eve kapanıyor. İster istemez engel koyamıyorum, özellikle hafta sonunda falan. Bir yere çıkaramıyorum, çok zor(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).*

4.8. Tema 6: Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin önerileri

Tablo 16. Tema 6'yı oluşturan kategoriler ve sıklıkları

TEMA 7	Kategoriler	Frekans (kod)
Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin önerileri	1. Yetkililerle ilgili öneriler	16
	2. Ailelerle ilgili öneriler	13
	Toplam	29

Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin önerileriyle ilgili en sık bahsedilen, yetkililerle ilgili önerilerdir. Daha sonra ailelerle ilgili öneriler gelmiştir.

4.8.1. Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin yetkililerle ilgili önerileri

Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik sadece bir anne bu konuda her hangi bir fikri olmadığını söylemiştir, diğer annelerin yetkililerle ilgili önerileri şunlardır;

- İçerik konusunda kanalların duyarlı olması(4)
- TV'nin bu konuda duyarlılık oluşması için çağrı yapması (2)
- Yayınların sıkı denetlenmesi-RTÜK- (2)
- Ebeveynlerin bilinçlendirilmesi (2)
- Okullarda çocuklara öğretilmesi (2)
- Sevilen karakterlerin şiddetsiz iletişim konusunda rol model olarak kullanılması (1)

- Konuya bütüncül yaklaşma-aile-çocuk-öğretmen(1)
- Yetkililerin oyun için uygun çevreler oluşturması (1)
- Çocuklara eşit olanaklar sunulması (1)

Anneler arasında en sık bahsedilen öneri içerik konusunda kanalların duyarlı davranması olmuştur, bununla ilgili birkaç annenin önerisi şu şekildedir; *“TV’ye programı koyanlar, yönetmenler mesela diziyi çevirenler biraz daha azaltabilir. 7 yaş üzeri diyor, ama şiddet çok(34 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”*

“Eğitimci programlar çoğaltılabilir. Tabi ki bu çizgi filmle verilebilir çocuklara, ama belli bir çağdan sora çizgi film çok yeterli gelmeyebiliyor. İçerik ayarlanarak tabi ki, hani orada sevdiği karakterlere istediğimiz özellikler yaptırılabilir(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”

Annelerden biri yayınların denetimiyle ilgili şu öneride bulunmuştur; *“Yayınlanması kısıtlanabilir ilgili merci ve makamlarca(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”* Diğer bir annenin önerisi de benzer olmuştur; *“RTÜK e çok iş düşüyor bana göre, haberlerde, bir reklamda bile çocuğun görmemesi gereken bir reklam çıkabiliyor. Ona göre önlem alabilir(40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”* Bir başka annenin önerisi de ailelerin ve çocukların bilinçlendirilmesi adına eğitimler verilmesi olmuştur, bu konuyu şu sözlerle açıklamıştır; *“Bilinçlendirmek adına seminerler olabilir. Aile için bilinçlendirme, hani toplanıp bir şekilde bir uzman tarafından seminerler verilebilir. Hatta hangi oyunlarda ne şiddet içeriyor, hangi çizgi filmlerde bize ne empoze edilip ne sinyal veriliyor, bunlar seminer olarak çocuklara, ailelere verilebilir. Bunu anlayacak yaşta çocuklara tabi. Öğretmeni söylediği zaman daha güzel dinliyor. Bir çocuğa bu anlatılırsa etraflica, eminim etkin olacaktır. Alan çocuk bunu mutlaka alır(40 yaş, ilkokul mezunu, ev hanımı).”*

Bir başka annenin önerisi de çocuklara şiddetsiz iletişim becerilerinin kazandırılması konusunda eğitimler verilmesi şeklinde olmuştur; *“Şiddetten uzaklaştırılacak eğitimler artırılabilir. Sorunların şiddetle değil de konuşarak başka bir şekilde halledebileceği çocuklara öğretilir(39 yaş, üniversite mezunu, doktor).”*

4.8.2. Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin ailelerle ilgili önerileri

Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin ailelerle ilgili önerileri şunlardır;

- Çocuğu kaynaktan uzak tutma, asgari kullanım (3)
- Ailelerin uygun olmayan yayınları yetkililere şikayet etmesi (2)
- Ebeveynin çocuğu kontrolü (2)
- İyi iletişim (2)
- Ailelerin çocuklarında özbilinci /özdenetimi artırması (1)
- Anne babaların birbiriyle hemfikir ve tutarlı olması (1)
- Sorun çözme yollarının doğru öğretilmesi (1)
- Ailelerin çocuklara rol model olması (1)

Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik annelerin önerilerinden olan kaynaktan çocuğu uzak tutma hakkında bir anne fikrini şöyle dile getirmiştir; ***“Mümkün mertebe ekrandan uzak utmak gerekiyor çocukları... İlk başlarda çok yoğun tepki gösteriyor tabi ki. Hani “Ben onu izliyordum, herkes izliyor, neden ben izleyemiyorum”, en az bir ay devam ettiriyor. O konuda ailenin sabırlı olup; hani al izle de ne yapıyorsan yap, yeter ki beni rahatsız etme demektense bir süre sabırlı olması gerekiyor. O sabır olayı bittikten sonra zaten çocuk böyle bir sakinleşiyor(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”***

Uygun olmayan yayınları ailelerin yetkililere şikâyet etmesi gerektiğinden bahseden annelerden birinin bu konudaki sözleri şudur; ***“TV’deki şiddeti de aslında şikâyet etmek lazım aslında televizyona çok baskı yapıp açıkçası yapabileceğimiz bence şu aşamada o, aslında sürekli rahatsız edeceksin ki bu tür şeyleri yayınlamayacak(45 yaş, yüksekokul mezunu, ev hanımı).***

Ailelerin çocuklarını kontrol etmelerinin önemini vurgulayan bir annenin bu konudaki sözleri şunlardır; ***“Aileler azaltabilir, kontrol etmeliler çocukları. Ne izliyor ne yapıyor diye bakmaları lazım(47 yaş, lise mezunu, ev hanımı).”***

Ailelerin çocukla iyi iletişim kurması konusunda öneride bulunan bir anne ise şunları söylemiştir; ***“Onu çocukla konuşabilirsin. Anlıyorlar bunu anlamıyor gibi gözükseler de, o an karşı çıksalar da.....Seninle bir şeyler yapması lazım. Sen de hayatından ödün verip, hadi gel şunu yapalım, bunu yapalım diyemiyorsan zaten onu aşman çok zor. “Git biraz izle ben sohbet edeyim, kahvemi içeyim” olursa o çocuğun kopması olanaksız(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”***Aynı anne öneri olarak hem çocukta hem ailede öz bilinç ve öz denetim konusuna vurgu yapmıştır; ***“Programımızı kendimiz seçmeliyiz, şunu izlemeliyim, bunu izlememeliyim şeklinde. Çünkü her şeyi de kontrol edemeyebiliriz. Kontrol ettiğimiz programları açıp, diğerlerini de bilgisayarda veya güvenli internet olayı var ya, güvenli televizyon gibi programları alıp, diğerlerine kilit vurma gibi olabilir, diye düşünüyorum(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”***

Anne babaların birbiriyle hem fikir ve tutarlı olması konusunda öneride bulunan anne ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir; ***“Bana göre bir evde anne babanın bir bütün olması lazım. Baba ne diyorsa anne o, anne ne diyorsa baba o. Babada sorun olunca, şiddet olunca, küfür olunca -ki var böyle bir aile, anne ne kadar çabalarsa çabalasın, olmuyor. Çünkü baba geliyor, bozuyor işi(40 yaş, ilkökul mezunu, ev hanımı).”***

Ailelerin çocuklara rol model olması gerektiğini söyleyen bir annenin ise bu konudaki cümleleri şudur; ***“Aileden görüp orda da desteklenince, hani üç ayaklı gider; okul, aile, televizyon. Yoksa öteki türlü çocuk sadece televizyon, dizi, o kapatılınca baktı annesi yapmıyor, babası yapmıyor, yine yapmaz çocuk tabi ki bu durumda(37 yaş, üniversite mezunu, öğretmen).”***

5. TARTIŞMA

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin hemen hepsi bu konuda düşüncelerini bildirmiş, sadece bir anne bu konuda daha önce hiç düşünmediğini söylemiştir. Annelerden ikisi şiddet içeren yayınların çocuğuna bir etkisi olmadığını düşünmektedir. Annelerden dokuzu ise çocuğun olumsuz etkilendiğini düşünmektedir. Bu annelerin düşünceleri; şiddet içeren yayınların çocuğun aklına zarar verme düşüncesini soktuğuyla, birine zarar vermesini normalleştirdiğiyle, bilinçaltını kirlendiğiyle, merhamet duygusu ve hoşgörüsünü azalttığıyla, gerçeğe adaptasyonunu bozduğuyla ilgili olmuştur. Yine olumsuz etki olarak şiddet içeren yayınların çocuğu duyarsızlaştırdığını, hırçınlaştırdığını, sabırsızlaştırdığını ve çocukta güven duygusunu azalttığını düşündüklerini söylemişlerdir.

Annelerin şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili düşüncelerinin oluşmasında *şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili gözlemleri* etkili olmuş olabilir. Anneler tarafından en sık gözlemlenen şey şiddet içeren yayınlar sonrasında çocuğun izlediklerini taklit etmesi olmuştur. Aynı konuda yapılan iki çalışmada da benzer şekilde ebeveynler çocuğun izlediği içeriği taklit ettiğinden bahsetmiştir(41, 42). Çocuğun uykudan korkarak uyanması ve izledikleri şeyleri rüyasında görmesi annelerin şiddet içerikli yayınların çocuğa etkisiyle ilgili diğer gözlemleridir. Annelerin gözlemlediği çocuğun problem çözerken şiddete başvurması, öfke patlamaları yaşaması, sebepsiz korkması, ağlaması, tedirginlik göstermesi, gerçek hayata adapte olamaması, algılamada kopukluk yaşaması ve farklı kimliğe bürünmesi gibi durumlar da yine annelerin düşüncelerinin oluşmasında katkı sağlamış olabilir. Şiddet içeren yayınlara maruziyetin çocuklarda düşmanca değerlendirme ve karar vermeyi artırdığını ortaya çıkaran bir meta-analiz annelerin gözlemlerini destekler niteliktedir(15). Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili daha önce hiç düşünmediğini belirten annenin yine şiddet içeren yayınları izlemesi sonrasında çocuğunda her hangi bir etki gözlemlemediğini söylemesi gözlemlene-düşünme ilişkisi açısından önemlidir. Öte yandan şiddet içeren yayınların çocuğuna etkisi olmadığını düşünen annelerden biri şiddet içeren yayınlar sonrasında çocuklarda problem çözerken şiddete başvurma ve izlediğini taklit etme durumlarını

gözlemlediğini söylemiştir. Bu anneyle benzer şekilde diğer bir anne de şiddet içeren yayınların çocuğuna etkisi olmadığını düşünmesine rağmen şiddet içeren yayınlar sonrasında çocuğunda uykudan korkarak uyanma durumlarını gözlemlediğini belirtmiştir. Her iki anne de bir takım olumsuz gözlemleri olmasına rağmen ekran şiddetinin çocuğunu etkilemediğini düşünmektedir. Bu düşünce, annelerin çocuğun kısa dönemde-anlık tepkisini dikkate alması sonucu ortaya çıkmış olabilir.

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi olduğunu düşünen annelerin bu düşüncelerinin oluşmasında *şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda çocuğun duruma tepkisi* de bir etken olmuş olabilir. Nitekim çocuklar tarafından o anki içeriğe karşı verilen; üzülme, ağlama, korkma, endişelenme, kınama, kanalı değiştirme/kapatma gibi tepkiler anneler tarafından bildirilmiştir. Yine birkaç anne şiddet içerikli yayın anında çocuklarının tepki olarak daha dikkatle/merakla yayını izlemesinden bahsetmiştir. Çocukların bu tepkisi annelerin şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi olduğuyla ilgili düşüncesinde etkili olmuş olabilir, çünkü merak ve dikkat herhangi bir şeyi öğrenmede önemli öğelerdendir(9). Birkaç anne çocuğunun o an tepkisiz kaldığını belirtmiştir, bu bulgu ışığında çocuğun şiddet içeriğine karşı duyarsızlaşmış olma ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu bilgiyle tutarlı olarak, çocuğunun o an tepkisiz kaldığını söyleyen annelerden biri şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi hakkında daha önce hiç düşünmediğini söyleyen annedir. Yine çocuğunun o an tepkisiz kaldığını söyleyen bir diğer anne de, şiddet içeren yayınların çocuğa etkisini gözlemlemiş olmasına rağmen çocuğunun etkilenmediğini düşünen annedir. Bu iki örnek açısından düşündüğümüzde çocuklarda ekran şiddetine karşı duyarsızlaşma olgusunu göz ardı etmemek gerekir. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi olmadığını düşünen annelerden bir diğerinin bu düşüncesinin oluşmasında, çocuğunun şiddet yayına karşı kınama, kızma şeklinde verdiği tepki etken olmuş olabilir. Çocuğun bu tepkisi anne tarafından olumlu olarak algılanmış olsa bile bu durum çocuğun şiddet içeren yayından etkilenmediğini göstermez. Yapılan bazı çalışmalarda tekrarlayan ekran şiddetine maruziyetin uzun dönemde çocuklarda duyarsızlaşmayı artırma potansiyeli olduğu belirtilmiştir(43, 44).

Annelerin şiddet içeren yayının çocuğa etkisi hakkındaki düşünceleri *çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleri* hakkındaki bazı düşünceleriyle örtüşmektedir. Çocuğun şiddete şahit olmasını(ailede/çevrede/ekranda) çocuklarda şiddet davranışı

göstermenin bir nedeni olarak belirten annelerin şiddet içeren yayının çocuğa etkisi olduğunu düşünmesi tutarlı bir bulgudur. Şiddet içeren yayının çocuğa etkisi olduğunu düşünmeyen annelerden birinin çocuklarda şiddet davranışı gösterme nedeni olarak sadece çocuğun çevresel şiddete maruz kalmasını söylemesi de yine bu tutarlılığı desteklemiştir. Şiddet içeren yayının çocuğa etkisi hakkında daha önce hiç düşünmediğini söyleyen anne, çocuklarda şiddet davranışı gösterme nedeni olarak da her hangi bir fikir belirtmemiştir.

Şiddet içeren yayının çocuğa olumsuz etkileri olduğunu düşünen 9 annenin 2'si *çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriğini* çocuk için uygun bulduğunu düşünmektedir. Kalan 7 annenin çocuğunun izlediği/maruz kaldığı ekran içeriğiyle ilgili düşünceleri; uygun olmadığı, bazen uygun olduğu, şiddet içerdiği ya da zararlı bulduğu yönündedir. Bu 7 annenin hepsi de şiddet içeren yayın sonrasında çocuklarında olumsuz etkiler gözlemlemiş olduklarını bildirmiştir. Bu durumda, çocuğun izlediği/maruz kaldığı ekran içeriği hakkında annenin düşüncesi ile şiddet içeren yayının çocuğa etkileri hakkındaki düşüncesi kuvvetli ilişkilidir. Yani annenin ekrandaki şiddetle ilgili farkındalığı önem haiz etmektedir. Çocuğun izlediği içeriğin çocuk için uygun olduğunu düşünen 2 annenin çocuklarının izledikleri programlara baktığımızda, maalesef şiddet içeren yayınlar olduğunu görmekteyiz. Bu durumda, ekrandaki şiddetle ilgili farkındalığın bu annelerde az olduğu söylenebilir. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi hakkında daha önce hiç düşünmediğini söyleyen anne, çocuğunun izlediği içerik hakkında bir fikri olmadığını, takip etmediğini söylemiştir. Bu annenin çocuğunun izlediği programlara baktığımızda bu programların şiddet içerikli olduğunu görmekteyiz. Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisi olmadığını düşünen 2 anneden 1'i çocuğun izlediği içeriği çoğu zaman takip edemediğini ve arada şiddet içeriğine rastladığını söylemiştir. Diğer anne ise çocuğunun izlediği içeriği uygun bulduğunu dile getirmiştir. Öte yandan çocuğunun izlediği programlar şiddet içerikli programlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani bu annede de ekran şiddetiyle ilgili farkındalığın az olduğu söylenebilir.

Annelerin şiddet içeren yayının çocuğa etkisi hakkında düşünceleriyle *şiddet içeren yayını çocuğun izlemesiyle ilgili düşünceleri* arasında beklenildiği üzere güçlü bir ilişki vardır. Şiddet içeren yayının çocuğa olumsuz etkileri olduğunu düşünen 9 annenin hepsi, şiddet içeren yayını çocuğun izlemesini uygun bulmadığını söylemiştir.

Şiddet içeren yayının çocuğa etkisi olmadığını düşünen 2 anne ise beklenenin aksine şiddet içeren yayını çocuğunun izlemesini uygun bulmadığını dile getirmiştir. Bu 2 anneden 1'i; çocuğunun izlediği programlar şiddet içermesine rağmen çocuğunun izlediği içeriği uygun bulduğunu söylemiştir. Bu açıdan bakınca annenin neyi şiddet olarak algıladığı soru işaretidir. Yapılan bir çalışmada ebeveynlerin şiddet algısının bir boyutu da kişinin kavgada kendini korumak için karşı tarafa zarar vermesiyle ilgilidir(42). Benzer şekilde çocuğun izlediği program şiddet içermesine rağmen, şiddet “iyi kahraman” tarafından yapılıyorsa, anne bunu o yüzden uygun bulmuş olabilir. Diğer anne de ise durum biraz farklıdır. Bu anne çocuğunun izlediği içeriği pek takip edemediğini, ara ara şiddet içeriğine denk geldiğini söylemiştir. Bu annenin şiddet içeren yayını çocuğunun izlemesini uygun bulmadığı halde şiddet içeren yayının çocuğa etkisi olmadığını düşündüğünü söylemesi buna inanmak istemesinden kaynaklanıyor olabilir. Şiddet içeren yayının çocuğa etkisi hakkında daha önce hiç düşünmediğini belirten anne ise şiddet içeren yayını çocuğunun izlemesini uygun bulduğunu söylemiştir. Bu annenin çocuğu şiddet içerikli yayınlar izlemektedir ve anne çocuğunun izlediği içerik hakkında uygun buluyorum ifadesini kullanmıştır. Anne kendi içerisinde tutarlıdır.

Şiddet içeren yayına karşı annelerin gösterdikleri tutumlar; kanalı kapatma/değiştirme, çocuğu başkasına yönlendirme, açıklama yapma, izletmeye devam etme, kınama, eleştirme ve çocuğun merakını gidermek için sınırlı miktarda izlemesine izin verme şeklindedir.

Annelerin *şiddet içeren yayına karşı davranış ve tutumları* şiddet içeren yayının çocuğa etkisi hakkında düşünceleri ile yakından ilişkilidir. Şiddet içeren yayının çocuğa olumsuz etkisi olduğunu düşünen dokuz annenin hepsi, şiddet içeren yayını kapattığını/değiştirdiğini dile getirmiştir. Çocuk ve televizyonda şiddet konulu bir tez çalışmasında da ebeveynlerin tutumu benzer çıkmıştır(41). Bu dokuz anneden altısı değiştirme/kapatma ve açıklama yaptıklarını belirtirken; ikisi değiştirme/kapatma, açıklamaya ilave olarak içeriği eleştirdiklerini dile getirmiştir. Şiddet içeren yayının çocuğa etkisi olmadığını düşünen iki anne ise; şiddet içeren yayını bazen kapattıklarını bazen de çocuğa izletmeye devam ettiklerini söylemiştir. Şiddet içeren yayının çocuğa etkisi hakkında daha önce hiç düşünmediğini belirten anne ise yayını değiştirme/kapatma tutumunda olduğunu açıklamıştır. Bu annenin şiddet içeren yayını

çocuğunun izlemesini uygun bulduğunu ifade ettiğini düşünürsek bu tutumu çelişkili gibi düşünülebilir. Ancak, annenin bu tutumunda yayındaki şiddetin türü ve boyutu etkili olmuş olabilir. Çünkü ekranda şiddet değişik şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Sorunları çözmede şiddet kullanmanın normal gösterilmesi, karşısındakine acı veren ve yaralayan kahramanlar, kurbanlara karşı duyarlılık, saldırgan tutumlara teşvik, acı vermekten/küçük düşürmekten zevk alma gibi sınıflandırmalar da mevcuttur(45).

Şiddet içeren yayına karşı annelerin tutumunda *çocuğunun şiddet içeren yayına maruz kaldığı andaki tepkileri* etkili olmuştur. Üzülme, ağlama, korkma, endişelenme, daha dikkatle izleme gibi tepkiler veren çocukların anneleri, sıklıkla kanalı kapatma/değiştirme tutumunda olduklarını söylemiştir. Şiddet içeren yayını daha dikkatle izleyen üç çocuğun anneleri çocuğun bu tepkisine bakarak kanalı kapatma/değiştirmenin yanı sıra çocuğa açıklama yaptıklarını da dile getirmiştir. Bu annelerden ikisi ilave olarak kınama ve eleştiri yaptığını da söylemiştir. Şiddet içeren yayın anında tepkisiz kaldığı söylenen dört çocuğun ikisinin annesinin tutumu da benzer şekilde kanalı kapatma/değiştirme olmuştur. Kalan iki anne ise bazen kanalı kapattığını bazen de izletmeye devam ettiğini söylemiştir. Bu annelerin tutarsız davranmasında çocuğun o esnada tepkisiz kalması bir etken olabilir. Şiddet içeren yayına karşı tepki olarak eleştiri yapan iki çocuğun her ikisinin de annesinin şiddet içeren yayına karşı eleştirel tutum sergilediklerini söylemiş olmaları, çocukların tepkiyi annelerinden öğrendikleri manasına gelebilir. Ebeveynlerin ekran şiddetine bakışlarını konu alan niteliksel başka bir çalışmada da ekran şiddetinin çocuğa yansması ebeveynin o programa bakış açısıyla ilişkilendirilmiştir(42). Bu çocuklardan birinin kanalı kendisinin kapatmak ya da değiştirmek istemesi de bu durumu destekler niteliktedir. Çocuğun şiddet içeren yayına maruz kaldığı andaki tepkileri ile annelerin şiddet içeren yayına karşı tutumlarına bakıldığında annelerin genel olarak çocuklarının olumsuz etkilenmeleri konusunda duyarlı olduğu söylenebilir. Çünkü şiddet içeren yayınları çocuğun izlemesini uygun bulduğunu söyleyen anne bile, çocuğun şiddet içerikli yayın esnasında tepkisiz kalmasına rağmen kanalı kapatma/değiştirme tutumunu sergilediğini söylemiştir.

Şiddet içeren yayına karşı annelerin tutumu ile *çocuğun izlediği içeriği kontrol şekli* arasında güçlü bir ilişki vardır. Şiddet içeren yayına karşı yayını

kapatma/değiştirme tutumu sergileyen on iki annenin tamamı çocuklarının izlediği içeriği yönlendirme, yasaklama, kanalı TV'den kaldırma ve içerik seçimini kendisi yapma gibi yöntemler kullandığını söylemişlerdir. Yine bu annelerin yedisi çocuğun ne izlediğini bilebilmek için gözlemlene yaptığını ya da beraber izlediğini belirtmiştir. Buradaki örnek durumlara bakarak çocuklarının şiddet içerikli yayınları izlemesini azaltmak için annelerin daha çok kontrolcü bir yöntem uyguladıkları söylenebilir. Bir başka çalışmada da şiddet içerikli yayınların çocuğa etkilerini önlemek adına ebeveynler daha çok kontrolcü tutum takınmışlardır(41). Çocuğun özdenetim kazanması konusunda annelerin davranış ve tutumları eksik görünmektedir. Sadece üç anne şiddet içerikli yayına karşı eleştirel ve kınayıcı bir tutum sergilediğini ve bu konuda çocuğuna açıklama yaptığını bildirmiştir. Annelerin aktardığı, çocuğun neyi şiddet olarak gördüğü bilgisine bakarsak çocuklardan sadece ikisinin psikolojik şiddet ve sözel şiddet konusunda farkındalıkları vardır ve bu çocuklar tutum olarak şiddeti kınayan ve eleştiren annelerin çocuklarıdır. Diğer tüm çocuklar içinse, anneleri sadece fiziksel şiddeti şiddet olarak algıladıklarını belirtmiştir. Şiddet konusunda çocuklarda öz-bilincin oluşmasında annelerin etkin bir rol oynadığı söylenebilir. Şiddet içerikli yayına karşı bazen yayını kapattığını, bazen de izletmeye devam edip çocuğa açıklama yaptığını söyleyen bir annenin çocuğunun izlediği içeriği kontrol şekli diğerlerinden farklıdır. Bu anne, çocuğun izlediği içeriği sonradan bakarak kontrol ettiğini söylemiştir. Öte yandan çocuğun izlediği içerikle ilgili annenin bildirdiğine ve çocuğunun da ankette anneyi teyidine bakacak olursak, diğerlerine göre bu çocukta şiddet içerikli ekran maruziyeti az görünmektedir. Annenin kontrol şekli çocukta şiddete karşı özdenetimi sağlamış olabilir, çünkü bu annenin şiddet içerikli yayına karşı tutumu açıklama, kınama ve eleştiri yapma şeklindedir.

Şiddet içeren yayına karşı davranışını belirlemede *annelerin engel algısı* önemli yer tutmaktadır. Bunlardan en önemlisi ve annelerin en çok bahsettiği ekrandaki şiddetin kaçınılmaz olduğuyla ilgili engel algısıdır. Türkiye'de çocukların en çok izlediği saatlerdeki TV yayınlarında şiddet oranının % 33,1 olduğu bilgisine bakarak annelerin bu algısında haklı olduklarını görmekteyiz(14). Bir başka çalışmada da ebeveynlerin yarısı şiddet içerikli yayınları kısıtlamalarına rağmen çocuklarının en az haftada bir kez şiddet içeriğine maruz kaldığına inanmaktadır(46). Benzer şekilde, anneler çocuklarındaki çoklu ekran maruziyetinin şiddet içeren yayına karşı

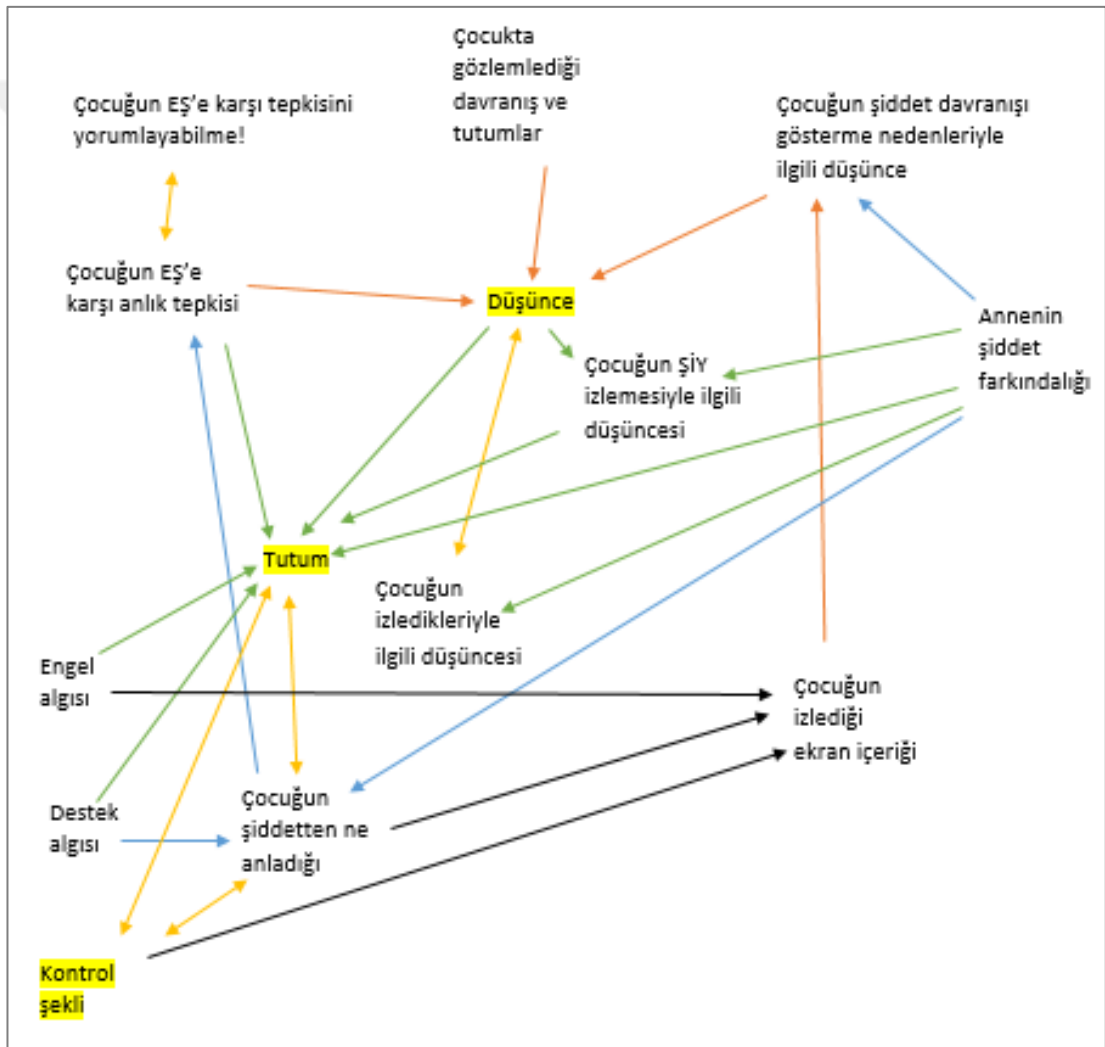
kontrollerini engellediğinden bahsetmişlerdir. Çocuklarda görsel medya kullanımına ait veriler annelerin bu engel algılarını destekler niteliktedir(47). Her iki durumda da çocuğu kaynaktan uzak tutma belki de ailelerin üzerinde durması ve bu konuda tutarlı olması gereken bir önlem olarak gözükmektedir. Yapılan birçok çalışmada izleme süresi önemli olarak bulunmuştur(42, 48, 49). Ancak annelerin bahsettiği; sosyal çevresinin bu konuda duyarlı olmaması, toplumca ortak hareket edilmemesi, babanın farklı tutumda olması ya da farkındalığının az olması annelerin tutumları konusunda algıladıkları diğer engellerdir. Annelerin bahsettiği; çocuğun ısrarcı tepkileri, anne görmeden izlemesi ve annenin çocuğa karşı otorite kuramadığı, tutarlı olamadığı gibi diğer engeller genelde çocuk-aile iletişimiyle ve çocukta özdenetimle ilgili eksiklikten kaynaklanıyor olabilir. Bu engellerden bahseden anneler, çocuklarının problem çözerken vurma, bağırma, hırçınlaşma ve ağlama gibi tepkiler verdiğinden bahsetmiştir. Bu doğrultuda düşünecek olursak çocuğun kendini yanlış ifade etme şekli annede engel algısı oluşturmuş olabilir. Annelerin bahsettiği bir diğer engel de çocuğu kaynaktan uzak tutan çevresel faktörlerle ilgili yaşanan eksikliktir. Hemen hemen tüm annelerin bahsettiği çocuğu kaynaktan uzak tutan çevresel faktörlere bakacak olursak, bu faktörlerin eksik kalmasının anne için zorlayıcı bir durum olduğunu düşünebiliriz.

Şiddet içeren yayına karşı tutum ve davranışlarında annelerin *destek algısı* bir diğer önemli faktördür. Anneler tarafından en sık bahsedilen destek ise babanın da bu konuda hem fikir olmasıdır. Çocuğun zihninde oluşturulan uyarıların tutarlı olması davranış öğrenimini kolaylaştırmaktadır(9). Çocuğun öğretmenin ekran şiddeti konusundaki hassasiyetinin kendileri için bir destek olduğu iki anne tarafından belirtilmiştir. Çocuk için otorite kabul edilen kişilerce şiddet içeren yayınlara aynı tutumun gösteriliyor olması çocuğun annenin tutumunu kabullenmesinde bir faktör olmuş olabilir. Sosyal ve fiziksel ortam etkileri çocuğun davranışı öğrenmesinde önemli bir faktördür(50).

Ekran şiddetinin çocuklardaki etkilerinin önlenmesine yönelik *annelerin öneri ve isteklerinde* annelerin engel algıları ve destek beklentileri bir etken gibi görünmektedir. Ekrandaki şiddetin kaçınılmaz olduğunu düşünen anneler en çok içerik konusunda kanalların duyarlı olması gerektiğini belirtmişlerdir. Buna ilave olarak RTÜK tarafından denetlenmenin sıkı yapılmasını istemişlerdir. Yayınlarla ilgili

öneriler arasında sevilen karakterlerin şiddetsiz iletişim konusunda rol model olarak kullanılması ve TV'nin bu konuda duyarlılık oluşması için çağrı yapması da vardır. Yetkililer tarafından konuya bütüncül yaklaşılması istenmiş, ailelere, çocuklara ve öğretmenlere yönelik bilinçlendirme yapılması gerektiği söylenmiştir. Çocukları kaynaktan uzak tutabilmek adına yetkililerin oyun için uygun çevreler oluşturması ve çocuklara eşit olanaklar sunulması yine belirtilen istekler arasındadır.

Ebeveynlerin düşünce, davranış ve tutumlarıyla ilişkili kavramlar arasındaki köprüler Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Ebeveynlerin düşünce, davranış ve tutumlarıyla ilişkili kavramlar

5.3. Sınırlılıklar

Niteliksel türde olması nedeniyle çalışmanın topluma genellenebilirliği sınırlıdır.

Annelerle ancak bir oturum birlikte olunmuştur, dolayısıyla uzun süreli bir etkileşim şansı ne yazık ki mümkün olmamıştır. Raporun son hali katılımcılar tarafından görülmemiştir, katılımcı teyidi sağlanmamıştır.

Annelerden araştırma konusuyla ilgili babaya ait düşünce, davranış ve tutum bilgisi alınmış olsa da babaların katılmaması nedeniyle, babalara ait veri kısıtlı kalmıştır.

Annelere sorulan sorularda genel ifade olarak “şiddet” terimi kullanılmıştır. Şiddetin boyutları ve türleriyle annelerin düşünce, davranış ve tutumları arasındaki ilişki ayrı ayrı ele alınamamıştır.

Her ne kadar öğretmenlerden araştırma konusuyla ilgili görüş alınmış olsa da, çalışma verilerinin öğretmenleri kapsamaması kısıtlılık oluşturmuştur.

Annenin şiddet farkındalığı, çocuğun şiddet farkındalığı ve çocuğun şahit olduğu/maruz kaldığı şiddet türleri çalışma verisinde yer alsa bile, aile içi şiddetle ilgili veri yetersiz kalmıştır.

Benzer konulu niteliksel çalışmaların az sayıda olması nedeniyle tartışma kısmı kısıtlı kalmıştır.

5.4. Güçlü yanları

Çalışmada amaca yönelik örneklem seçilmesiyle maksimum çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşme yapılan örneklemdeki bireylerin “ilgili” annelerden oluşması nedeniyle elde edilen sonuçlar daha kırılğan yapıdaki ailelerin durumunu kestirmeye elverişlidir. Buna ilave olarak verinin analizinde ayrıntılı betimleme yapılmış olması, sonuçların aktarılabilirliğini mümkün kılmaktadır.

Çalışma sırasında derin odaklı veri toplanmıştır. Verinin toplanmasında çeşitleme(Triangulasyon) yapılmıştır. Çocuklarla yapılan anket verisi, annelerle yapılan görüşme verisinin bir kısmını desteklemek için kullanılmıştır. Araştırmayı bir uzman her aşamada(verilerin toplanması, analizi, raporlanması) incelemiş ve araştırmacıya geri dönüşte bulunmuştur, gereken düzeltmeleri önermiştir.

Araştırmada nitel verinin güvenilirliğini artırmak ve yan tutmayı azaltmak amacıyla verinin sayısal analizi de yapılmıştır. Ayrıca bu durum, kategori ve temalar arasında karşılaştırma yapma imkanı sağlamıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerden biri bu konuda daha önce hiç düşünmediğini belirtmiştir. Annelerden ikisi şiddet içeren yayınların çocuğuna bir etkisi olmadığını düşünmektedir. Annelerden dokuzu ise çocuğun olumsuz etkilendiğini düşünmektedir. Bu annelerin düşünceleri, şiddet içeren yayınların çocuğun aklına zarar verme düşüncesini soktuğuyla, birine zarar vermesini normalleştirdiğiyle, bilinçaltını kirlettiğiyle, merhamet duygusu ve hoşgörüsünü azalttığıyla, gerçeğe adaptasyonunu bozduğuyla ilgili olmuştur. Yine olumsuz etki olarak şiddet içeren yayınların çocuğu duyarsızlaştırdığını, hırçınlaştırdığını, sabırsızlaştırdığını ve çocukta güven duygusunu azalttığını düşündüklerini söylemişlerdir.

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin düşüncelerinin bir takım kavramlarla yakın ilişkili olduğu görülmüştür, bu kavramlar;

- Annelerin şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili gözlemleri
- Şiddet içeren yayına maruz kaldığı anda çocuğun duruma tepkisi
- Çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleri hakkındaki düşünceleri
- Çocuğun izlediği TV/TV dışı ekranın içeriği
- Şiddet içeren yayını çocuğun izlemesiyle ilgili düşünceleri
- Annelerin şiddet içeren yayına karşı davranış ve tutumlarıdır.

Şiddet içeren yayına karşı annelerin gösterdikleri tutumlar; kanalı kapatma/değiştirme, çocuğu başkasına yönlendirme, açıklama yapma, izletmeye devam etme, kınama, eleştirme ve çocuğun merakını gidermek için sınırlı miktarda izlemesine izin verme şeklindedir.

Annelerin şiddet içeren yayına karşı davranış ve tutumlarının bazı kavramla kuvvetli ilişkili olduğu görülmüştür, bu kavramlar;

- Annelerin şiddet içeren yayının çocuğa etkisi hakkında düşünceleri
- Çocuğunun şiddet içeren yayına maruz kaldığı andaki tepkileri
- Annelerin çocuğun izlediği içeriği kontrol şekli
- Annelerin engel algısı

- Annelerin destek algısı şeklindedir.

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin düşüncelerine baktığımızda; ailelere belki de ilk kazandırılması gereken şey, şiddet içeren yayınların çocuğa olumsuz etkileri olabileceği yönündeki bilinçtir. Tabi bu konudaki öncelik şiddeti hiçbir türünün aileler tarafından kabul edilemez olduğunu sağlamak olmalıdır. Çalışma yapılan grup “*ilgili*” annelerden oluşmasına rağmen bu küçük grupta bile şiddet içerikli yayının çocuğa etkisi hakkında daha önce hiç düşünmediğini söyleyen bir anne çıkmıştır ve hatta şiddet içerikli yayını çocuğunun izlemesi ve öğrenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu sonuç, toplumda şiddetin malesef halen kabul edilebilir bir şey olduğunu kestirmemizi sağlayabilir. Ekran şiddetinin çocuklardaki etkileri öneyebilmek için öncelikle ailelerde şiddetin her türüne karşı sıfır tolerans duyarlılığının geliştirilmesi ve ailelerin ekrandaki şiddetle ilgili farkındalığının artırılması gerekmektedir.

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin düşünceleriyle gözlemleri arasındaki ilişkiyi düşündüğümüzde, ailelerin çocuğunu yakın gözlem altında tutmasının, çocuğun izlediği içeriği bilmesinin ve çocukta gözlemledikleri olumsuz davranışlar varsa bunu izledikleriyle ilişkilendirebilmesinin önemini görmekteyiz. Ayrıca çocuğun anlık tepkilerinin aileler tarafından fark edilebilmesi için de yine ailenin çocuğunun ekran ilişkisini gözlemlemesi gerekir. Bu duruma yönelik ailelerde eğitimle ekran şiddetinin farkındalığının artırılması sağlanabilir. Bu eğitimlerde ailelerin çocuğun davranışlarını gözlemlemesinin ve doğru yorumlayabilmesinin önemi anlatılabilir. Şiddet davranışı gösteren çocukların ailelerine yönelik, psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitimi verilip, çocukların şiddet davranışı gösterme nedenleri ve çocukla doğru iletişim kurma konusunda aileler bilgilendirilmelidir.

Şiddet içeren yayınların çocuğa etkisiyle ilgili annelerin davranış ve tutumları açısından düşündüğümüzde; ailenin çocuğun izlediği içeriği kontrol şekli ve şiddet içeren yayına karşı tutumu gibi boyutlar ön plana çıkmaktadır. Ailelere doğru davranış ve tutumun kazandırılması ailelere müdahalede ilk aşamayı oluşturmaktadır. Bu konudaki eğitimler davranış ve tutum konusuna etki eden kavramlar çerçevesinde ele alınmalıdır.

Çocuğun şiddet içeren yayına maruz kaldığı andaki tepkilerinin annelerin tutumunda önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu tepkileri görebilmek ve çocuğun izlediği içeriği kontrol edebilmek adına aileler tarafından bazı önlemler alınması gerekir. Çocuğun ekran ilişkisinin ortak kullanılan mekanda sağlanması, ayrı bir şekilde odalarında izlettirilmemesi şüphesiz bu önlemlerden biridir. Çoklu ekran maruziyetinin kontrolüyle ilgili aileler bilinçlendirilerek ailelerin çocuk-ekran ilişkisine yönelik denetimi artırılabilir. Öte yandan şiddet içeren yayınlara karşı çocukların özdenetim kazanmasını sağlamak amacıyla çocuklara eğitimler verilerek ailelerin davranış ve tutumlarına destek sağlanabilir. Halı hazırda bazı pilot okullarda devam eden medya okuryazarlığı dersinin işlevsel hale getirilmesi ve yaygınlaştırılması bu konuda yapılabilecek düzenlemelerdendir. Şiddetin her türüsüne karşı çocuklarda farkındalık oluşturmak ve çocukların problem çözme becerilerini şiddetsiz iletişim kurarak geliştirmek çocuklara verilecek olan eğitimin bir parçası olmalıdır.

Sağlığı koruma ve geliştirmeyle ilgili temel öğeler ekrandaki şiddet konusunda da geçerlidir. Öncelikle yapılması gereken ekran şiddeti konusunda sağlıklı politikalar oluşturmak, denetleme kurumlarının işlevini uygun şekilde ve zamanında yerine getirmesini sağlamaktır. Bu aşama kaynağa müdahale aşaması olup en önemli ve etkili adımdır. Toplumdaki ailelerin aynı bilinç düzeyinde olmadığını düşünürsek TV gibi toplumca yaygın kullanılan medya aracına yönelik içerik düzenlemesinin ve denetimin hatta yaptırımların problem çözmedeki önemini anlamış oluruz.

Annelerin ekran şiddetine karşı gösterdikleri davranış ve tutumlarına engel olarak gördükleri toplum bilincinin ve hassasiyetinin bu konuda çok az olması dikkat edilmesi gereken bir diğer noktadır. Ekran şiddetine karşı ailelerin bireysel önlemi maalesef yetersiz kalmakta, çocuklar illa ki farklı sosyal ortamlarda ekran şiddetine maruz kalabilmektedir. Bu nedenle, toplum bazında ortak bir tutumun sağlanabilmesi için ekran şiddetine karşı yaygın, kapsamlı, net ve sürdürülebilir çağrı yapılmalıdır.

Annelerin ekran şiddetine karşı gösterdikleri davranış ve tutumlarına engel olarak gördükleri çocuğu ekrandan uzak tutan faktörlerle ilgili yetersizlik bir diğer üzerinde durulması gereken konudur. Sağlığı geliştirmede önemli yeri olan “uygun çevreler yaratma” ilkesi burada da elzemdir. Çocuklar için uygun oyun ve sosyal alanların oluşturulması; kışın çocuklara kapalı/korunaklı mekanların sağlanması,

yazın ise yaz okulları, hobi kurslarının yaygınlaştırılıp her çocuğa eşit imkanlar sunulması çocuğu kaynaktan uzak tutabilecek önlemlerdir.

Müdahalelerin hemen hepsi çok yönlü yaklaşım gerektirmektedir. Yasalar, denetim kurumları, kanallar, eğitim kurumları, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, aileler ve çocukları müdahale aşamasında hep birlikte çalışılmalıdır. Kaynakla ilgili müdahalede; kanalların içerikle ilgili denetimi ve yaptırımını ilgili kurumlarca etkin biçimde yapılmalıdır. İlave olarak görsel ve işitsel medyada ailelere bu konuda bilgilendirilme yapılabilir. Okullarda sınıf öğretmenlerinin desteğiyle, psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezleri ailelerin ve çocukların eğitimini bir bütün içinde ele almalıdır. Aile sağlığı merkezlerinde de aile hekimlerinin çocuklu ailelere verdiği danışmanlık eğitimlerinin içeriğine ekran şiddetine yönelik farkındalık çalışması eklenebilir. Belediye ve sivil toplum kuruluşlarınca çocuklar için uygun çevreler oluşturulup çocukların ekran maruziyeti azaltılabilir.

Yeni araştırmalara, sınıf öğretmenleri ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmenleri de eklenerek o açıdan da konunun ele alınması, probleme yönelik çözüm adına önümüzü aydınlatabilir.

7. KAYNAKLAR

1. Akyüz E. Çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması: ulusal ve uluslararası hukukta: Millî Eğitim Basımevi; 2000.
2. Unicef. Convention on the Rights of the Child. Child Labor. 1989:8.
3. Kurumu Tİ. İstatistiklerle Çocuk. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası; 2015.
4. Arslan A. Bir sosyolojik olgu olarak televizyon. Journal of Human Sciences. 2006;1(1).
5. Büyükbaykal G. Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi.28:31-44.
6. Kalan ÖG. Medya Okuryazarlığı Ve Okul Öncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Bilinci Üzerine Bir Araştırma. Istanbul University Faculty of Communication Journal. 2010;1(39):59-73.
7. Kaya K, Tuna M. İlköğretim çağındaki çocukların sosyalleşmesinde televizyonun etkisi. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2008;17:159-82.
8. World Health O. The world report on violence and health. Geneva; 2002 2002.
9. Schunk DH. Learning theories an educational perspective sixth edition. Boston: Pearson; 2012.
10. Kelishadi R, Qorbani M, Motlagh ME, Heshmat R, Ardalan G, Jari M. Relationship between leisure time screen activity and aggressive and violent behaviour in Iranian children and adolescents: the CASPIAN-IV Study. Paediatrics and international child health. 2015;35(4):305-11.
11. Singer MI, Miller DB, Guo S, Flannery DJ, Frierson T, Slovak K. Contributors to violent behavior among elementary and middle school children. Pediatrics. 1999;104(4 Pt 1):878-84.
12. Kurumu Tİ. 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya 2013 [Available from : <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866>.
13. RTÜK. Medya Okuryazarlığı Araştırması-2015. In: RTÜK TC, Kamuoyu YvÖDB, editors. Ankara2016. p. 67-84.

14. Ayrancı Ü, Köşgeroğlu N, Günay Y. Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi/Determining the violence rating in the movies displayed at the time the children watch television most. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2004;5(3):133.
15. Bushman BJ. Violent media and hostile appraisals: A meta-analytic review. *Aggressive behavior*. 2016;42(6):605-13.
16. Hillis S, Mercy J, Amobi A, Kress H. Global prevalence of past-year violence against children: a systematic review and minimum estimates. *Pediatrics*. 2016;137(3):e20154079.
17. Unuvar N. Türkiye Hastalık Yüğü Çalışması. Ankara, Türkiye2004. p. 26-35.
18. Kurumu Tİ. Cinsiyete göre yaşa özel intihar hızı 2017 [Available from: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060].
19. Enstitüsü HÜNE. Ulusal Hastalık Yüğü Çalışması 2016 [Available from: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/UHYCSunumu_06122016.pdf].
20. Kurumu Tİ. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet [Available from: <https://biruni.tuik.gov.tr/kadinasiddetdagitim/kadin.zul>].
21. Lipsey M, Derzon J. Predictors of serious delinquency in adolescence and early adulthood: A synthesis of longitudinal research (pp. 86-105). *Serious and violent offenders: Risk factors and successful interventions* Thousand Oaks: Sage. 1998.
22. Enstitüsü HÜNE. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013. Ankara, Türkiye2013.
23. Temel M, Kostak MA, Çelikkalp Ü. Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddetin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2014;7(3).
24. Berkowitz L. *Aggression: Its causes, consequences, and control*: McGraw-Hill Book Company; 1993.
25. Huesmann LR, Guerra NG. Children's normative beliefs about aggression and aggressive behavior. *Journal of personality and social psychology*. 1997;72(2):408.
26. Bargh JA, Pietromonaco P. Automatic information processing and social perception: The influence of trait information presented outside of conscious awareness on impression formation. *Journal of personality and Social psychology*. 1982;43(3):437.

27. Berkowitz L, LePage A. Weapons as aggression-eliciting stimuli. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1967;7(2p1):202.
28. Bushman BJ, Huesmann LR. Short-term and long-term effects of violent media on aggression in children and adults. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*. 2006;160(4):348-52.
29. Brockmyer JF. Playing Violent Video Games and Desensitization to Violence. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*. 2015;24(1):65-77.
30. Thomas MH, Horton RW, Lippincott EC, Drabman RS. Desensitization to portrayals of real-life aggression as a function of exposure to television violence. *J Pers Soc Psychol*. 1977;35(6):450-8.
31. Eskandari M. İran'da Televizyonda yayınlanan çizgi filmlerin ilkökul öğrencilerinin eğitimine etkisi: Gazi Üniversitesi; 2007.
32. Altun A. Okul Öncesi, İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşleri: Medya Okuryazarlığı Derslerle Nasıl İlişkilendirilebilir? . İstanbul; 2013.
33. Anderson CA, Bushman BJ. Human aggression. *Annu Rev Psychol*. 2002;53:27-51.
34. Swing EL, Anderson CA. The role of attention problems and impulsiveness in media violence effects on aggression. *Aggressive behavior*. 2014;40(3):197-203.
35. Pediatrics AAo. Statements on media violence effects by major scientific groups 2016 [Available from: <http://public.psych.iastate.edu/caa/VGVpolicyDocs/16AAPmediaYoungMinds.pdf>.
36. Pediatrics AAo. Media Use in School-Aged Children and Adolescents 2016 [Available from: <http://public.psych.iastate.edu/caa/VGVpolicyDocs/16AAPmediaSchool-aged.pdf>.
37. RTÜK. Medya Okuryazarlığı Araştırması-2015. In: RTÜK TC, Kamuoyu YvÖDB, editors. Ankara2016. p. 116-8.
38. Anderson CA, Bushman BJ, Bartholow BD, Cantor J, Christakis D, Coyne SM, et al. Screen Violence and Youth Behavior. *Pediatrics*. 2017;140(Suppl 2):S142-s7.
39. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2011.
40. Özdemir M. Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2010;11(1).

41. Yıldırım E. Çocuk ve Televizyonda Şiddet: 5 Yaşındaki Çocukların Anne-Babalarının Televizyondaki Şiddetin Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi Ankara: Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı; 2008.
42. Öznacar B, Kan ŞG, Besim S, Şensoy Ş. Assessment of the Effects of TV Programs Containing Violence on Children in Pre-school Period through the Views of Parents. BRAIN Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience. 2018;9(4):77-82.
43. Wei R. Effects of playing violent videogames on Chinese adolescents' pro-violence attitudes, attitudes toward others, and aggressive behavior. Cyberpsychology & behavior. 2007;10(3):371-80.
44. Ferguson CJ, Beresin E. Social science's curious war with pop culture and how it was lost: The media violence debate and the risks it holds for social science. Preventive medicine. 2017;99:69-76.
45. Browne KD, Hamilton-Giachritsis C. The influence of violent media on children and adolescents: a public-health approach. The Lancet. 2005;365(9460):702-10.
46. Cheng TL, Brenner RA, Wright JL, Sachs HC, Moyer P, Rao MR. Children's violent television viewing: are parents monitoring? Pediatrics. 2004;114(1):94-9.
47. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Kamuoyu YAvÖDb. Türkiye'de çocukların medya kullanma alışkanlıkları araştırması. 2013.
48. Kronenberger WG, Mathews VP, Dunn DW, Wang Y, Wood EA, Larsen JJ, et al. Media violence exposure in aggressive and control adolescents: differences in self-and parent-reported exposure to violence on television and in video games. Aggressive behavior. 2005;31(3):201-16.
49. Moeller-Nehring E, Moach A, Castell R, Weigel A, Meyer M. Conditions facilitating social behavior disorder in children and adolescents in a clinic referred sample. Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie. 1998;47(1):36-47.
50. Bandura A. Social cognitive theory: An agentic perspective. Annual review of psychology. 2001;52(1):1-26.

8. EKLER

8.1.Ek 1. Ebeveynler için Yarı Yapılandırılmış Soru Formu

Derinlemesine Görüşme İçin Rehber

Cinsiyet ()Kadın ()Erkek

Yaş

Aile yapısı

Çalışma durumu

Eşinin çalışma durumu

Eğitim durumunuz? Eşinizin eğitim durumu?

- f) Okur-yazar değil
- g) İlkokul mezunu
- h) Ortaokul mezunu
- i) Lise mezunu
- j) Üniversite/yüksekokul mezunu

3. Çocuğunuzun klasik bir gününü anlatır mısınız?

- Hafta içi
- Hafta sonu

4. Çocuğunuzun hayatında televizyonun yeri nedir?

- Çocuğunuzun televizyon izleme alışkanlıkları nelerdir?
 - Günlük, haftalık izleme süreleri nasıldır?
 - Nasıl ve hangi zamanlarda televizyon izler?
- Çocuğunuzun televizyon izleme nedeniyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- Çocuğunuzun izlediği programların içerikleri hakkındaki gözlemleriniz nelerdir?
 - Çocuğunuz izlemeyi seçtiği programlar nelerdir, bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - Çocuğunuz program seçerken daha çok hangi özellikleri önemseydiğini düşünüyorsunuz?
 - Kriterleri var mıdır?
 - Program seçimleri, yaşa uygunluğu
 - İzlediği şeyleri taklit yapıp yamadığı
- 8. TV izlemediği vakitlerde neler yapıyor?
- 9. Çocuğunuz sizce nasıl bir çocuk?
 - Sevindiğinde nasıl davranır?
 - Örnekler verebilir misiniz?
 - Üzüntüsünü nasıl davranır?
 - Örnekler verebilir misiniz?
 - Korktuğunu nasıl davranır?
 - Örnekler verebilir misiniz?
 - Kızdığı durumlarda nasıl davranır?
 - Örnekler verebilir misiniz?
- 10. Hayatınızda televizyonun yeri nedir?
 - Evinizde kimler, daha çok hangi programları izlemeyi tercih eder, çocuğunuz maruz kalır mı?
- 11. Şiddet deyince aklınıza neler geliyor?
 - Bildiğiniz şiddet türleri neler?
 - Sizce çocuklar neden şiddet gösterir?
- 12. Televizyondaki şiddet içerikli yayınlar hakkında düşünceleriniz nelerdir?
 - Televizyondaki şiddetin çocuklara etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?
 - Televizyondaki şiddet içeriği nedeniyle sizin çocuğunuzda gözlemlediğiniz olumsuz bir tutum ya da davranış oluyor mu?
 - Örnek verebilir misiniz?
 - Bu konuda sizin oluşturduğunuz bir önlem var mı?

- Şiddet içeren bir program/sahneyle ilgili sizin tutumunuz nedir?
- Çocuğunuzun tepkisi oluyor mu? Nasıl oluyor?
- Sizin tepkiniz oluyor mu?
 - Nasıl oluyor?
 - Sizin davranışınız sonucunda çocuk nasıl tepki veriyor?
- Televizyondaki şiddetin çocuklar üzerindeki etkisini azaltmak/ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?
 - Kimler yapabilir?
 - Nasıl yapabilir?

8.2. EK 2. Çocuklara Yönelik Soru Formu

Cinsiyet

()Kız ()Erkek

Yaş:

Sınıf:

Televizyonun hayatınızdaki yeri nedir?

- Televizyon izleme alışkanlıklarınız nelerdir? Günlük, haftalık izleme süreleriniz nasıldır?
- Hangi zamanlarda televizyon izlersiniz?
- Nasıl televizyon izlersiniz?
- Televizyonu kimlerle izlersiniz?
- Televizyon izlemeyle ilgili kurallarınız var mı? Nelerdir? Bu kurallarla ilgili düşünceleriniz nedir? Nasıl olsun istersiniz?

Televizyonda daha çok hangi programları izlemekten hoşlanırsınız?
Neden?

- İzlediğiniz programlarda daha çok hangi kişilerden hoşlanırsınız, örnekler verebilir misiniz? Neden?

8.3. Ek 3:Aydınlatılmış Onam Formu

GÖNÜLLÜ BİLGİLENDİRME VE ONAY FORMU

Araştırmanın Adı:

Televizyondaki şiddetin çocukların davranış ve tutumlarına etkisi hakkında ebeveynlerin düşünce, davranış ve tutumları -Niteliksel Çalışma

Araştırmanın Yürütücüsü:

Prof. Dr. Nimet Emel Lüleci*

Araştırmacı:

Dr. Betül Karakuş*

*Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul

Projenin tanımı ve katılım önerisi:

Çalışmamızda, televizyondaki şiddetin çocukların davranış ve tutumlarına etkisi hakkında ebeveynlerin düşünce, davranış ve tutumları araştırmaktayız. Sizin ve çocuklarınızın vereceği bilgilerin analizi sonucunda çalışmamız gerçekleşecektir.

Uygulanacak İşlemler:

Sizinle yarı yapılandırılmış bir soru formu doğrultusunda bir görüşme gerçekleştireceğiz. Toplamda yaklaşık 45 dakika-1 saat sürmesi öngörülmektedir. Çocuğunuzla yapacağımız görüşme; 4-6 kişilik öğrenci grubuyla, okulun bize sağlayacağı odada 45 dakika-1 saat süreyle gerçekleşecektir. Çocuğunuza sadece televizyon izleme özellikleri ile ilgili sorular sorulacaktır.

Gizlilik:

Size ve çocuğunuza ait bilgiler gizli tutulacak ve araştırmada sizin ve çocuğunuzun kimliği yerine bir protokol numarası kullanılacaktır. Protokol numaraları ile kimlik bilgilerini eşleştiren liste yalnızca araştırma sorumlularının kullanımında olacaktır.

Kimlik bilgileriniz bu çalışmaya dayanan bilimsel makalelerin hiçbirinde geçmeyecektir.

Katılım:

Bu çalışmaya katılım gönüllülük esası iledir. Bu çalışmaya katılmayı reddedebilir ya da çalışmadan istediğiniz anda ayrılabilirsiniz. Anlaşılmayan noktaları sormaktan lütfen çekinmeyiniz. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Katılımcının beyanı:

Sayın Dr. Nimet Emel Lüleci tarafından Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda tıbbi bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim.

Eğer bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ve çocuğuma ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel ve çocuğuma ait bilgilerin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Projenin yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim. Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemim uygun olacağının bilincindeyim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır.

Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum. İmzalamış bulunduğum bu form kâğıdının bir kopyası bana verilecektir.

Katılımcı numarası:

İmzası:

Açıklamaları Yapan Araştırmacının

Adı-Soyadı:

Betül Karakuş

İmzası:

XXXXXX

8.4. Ek 4. Etik Kurul Raporu

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

BAŞVURU BİLGİLERİ	PROTOKOL KODU	09.2017.540
	PROJE ADI	Televizyondaki şiddetin çocukların davranış ve tutumlarına etkisi hakkında ebeveynlerin düşünce, davranış ve tutumları - Niteliksel Çalışma
	SORUMLU ARAŞTIRICI UNVAN/ADI	Prof.Dr. Nimet Emel LÜLECI

KARAR BİLGİLERİ	Tarih: 15.09.2017 Yukarıda başvuru bilgileri verilen araştırma başvuru dosyası ve ilgili belgeler araştırmanın gerekece, amacı, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve gerçekleştirilmesinde sakınca bulunmadığı için Kurulumuzca onaylanmasına oy birliği ile karar verilmiştir. Onay sonrasında yapılacak her türlü proje değişiklikleri (katılımcılar, hasta vb.) veya protokol değişikliklerinin Etik Kurula bildirilerek proje onayının yenilenmesi gerekmektedir.
------------------------	---

Unvanı / Adı / Soyadı	Uzmanlık Dalı	Kurumu / EK Üyeliği	Onaylanan Proje ile İlişkisi	Toplantıya Katılım	İmza	
Prof.Dr. Hacer DİREKİNELİ	Ramatoloji	M.Ü Tıp Fakültesi/ Başkan	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Prof.Dr. Tülin ERGUN	Dermatoloji	M.Ü Tıp Fakültesi/Başkan Yard.	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Prof. Dr. Şefik GÖRKEY	Tıp Tarihi ve Etik	M.Ü Tıp Fakültesi/Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Prof.Dr. Handan KAYA	Patoloji	M.Ü Tıp Fakültesi/Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Prof.Dr. M.Bahadır GÜLLÜOĞLU	Genel Cerrahi	M.Ü Tıp Fakültesi/Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Prof.Dr. Atila KARAALP	Farmakoloji	M.Ü Tıp Fakültesi/Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ HAYIR	
Prof.Dr. Semra SARDAŞ	Eczacı	M.Ü Eczacılık Fak./Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Prof.Dr. Bayrak DOĞAN	Diş Hekimi	M.Ü Diş Hekimliği Fak./Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Prof. Dr. Beste Melik ATASOY	Radyasyon Onkolojisi	M.Ü Tıp Fakültesi/Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Doç. Dr. Etil KARAKOÇ AYDINER	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	M.Ü Tıp Fakültesi/Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Doç.Dr. Meltem KÖRAY	Diş Hekimi	İstanbul Univ. Diş Hekimliği Fak./Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Doç. Dr. Gürkan SERT	Hukukçu	M.Ü Tıp Fakültesi/Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Yrd.Doç.Dr. Figen DEMİR	Halk Sağlığı	Açıkhadem Univ. Tıp Fak.	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Yrd.Doç.Dr. Pınar Mega TİBER	Biyoetik	M.Ü Tıp Fakültesi/Üye	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	
Gözetici Aynur MİRZA	Sağlık Memuru olmayan kişi	Serbest	Var	Yok	☒ Evet ☐ Hayır	

8.5. Ek 5. Tez intihal raporu

Televizyondaki Şiddetin Çocukların Davranış Ve Tutumlarına Etkisi Hakkında Ebeveynlerin Düşünce, Davranış Ve Tutumları

ORJINALLIK RAPORU

% 4	% 3	% 1	% 1
BENZERLİK ENDEKSI	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.sck.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	journals.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
3	www.anadiliegitimi.com İnternet Kaynağı	<% 1
4	www.cocukvemedyahareketi.org İnternet Kaynağı	<% 1
5	pt.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
6	www.msxlabs.org İnternet Kaynağı	<% 1
7	isiktac.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	Fisher. Encyclopedia of Applied Developmental Science Yayın	<% 1

9	Submitted to Marmara University Öğrenci Ödevi	<%1
10	perweb.firat.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
11	abstractpicker.com İnternet Kaynağı	<%1
12	newspdr.com İnternet Kaynağı	<%1
13	Submitted to Istanbul Aydin University Öğrenci Ödevi	<%1
14	www.iet-c.net İnternet Kaynağı	<%1
15	www.hips.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
16	Submitted to Ege Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1
17	www.yalvac.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
18	es.scribd.com İnternet Kaynağı	<%1
19	yunus.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
20	medipol.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1

21	Despina Rothi. "Recognising and managing pupils with mental health difficulties: teachers' views and experiences on working with educational psychologists in schools", Pastoral Care in Education, 09/2008 Yayın	<% 1
22	www.eab.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
23	ÇUBUKÇU, Zühal and DÖNMEZ, Ayşe. "İlkoğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuldaki siddet üzerine görüşleri", Dicle Üniversitesi, 2012. Yayın	<% 1
24	www.cnfantr.net İnternet Kaynağı	<% 1
25	www.irfanerdogan.com İnternet Kaynağı	<% 1
26	www.revistasochog.cl İnternet Kaynağı	<% 1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografayı Çıkart

Kapat